

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«ПРАКТИКУМ З АДВОКАТУРИ»

ХАРКІВ

2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

для самостійної роботи та практичних занять

з навчальної дисципліни

«ПРАКТИКУМ АДВОКАТУРИ»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

ХАРКІВ

2023

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Практикум з адвокатури» (галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право», освітньо-кваліфікаційний рівень другий (магістерський) / Уклад.: Т. Б. Вільчик, О.О. Шандула. – Х.: Нац. юрид.ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2023. – 84 с.

Укладачі:

Проф., д.ю.н. Вільчик Т. Б.

Доц., к.ю.н.Шандула О. О.

Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою університету

(протокол № __ від «_» _____ 2023 р.)

Зміст:

1. Вступ.....	4-6
2. Загальний розрахунок годин навчальної дисципліни «Практикум адвокатури».....	7-9
3. Програма навчальної дисципліни.....	9-14
4. Завдання до практичних занять.....	15-42
5. Список рекомендованої та додаткової літератури і нормативних актів.....	43-57
6. Поточний та підсумковий контроль знань студентів	58-62
7. Самостійна робота студентів.....	63
8. Питання для самоконтролю	63-67
9. Додаткові матеріали до практичних занять	67-104

1. ВСТУП

Обов'язкова навчальна дисципліна «Практикум з адвокатури» передбачає вивчення організаційних та практичних аспектів діяльності адвоката в Україні, починаючи від питань набуття статусу адвоката, проходження стажування в органах адвокатури, складання кваліфікаційного іспиту, до особливостей його діяльності у різних сферах судочинства, у тому числі – Конституційному Суді України та Європейському суді з прав людини, при надання безоплатної правничої допомоги, здійсненні процедури медіації тощо. Як навчальна дисципліна курс «Практикум адвокатури» ґрунтується на досягненнях наук конституційного, кримінального, цивільного, господарського, адміністративного, інших галузей права, теорії адвокатури, адвокатської деонтології, міжнародних стандартів адвокатури, інших дисциплін, що викладаються кафедрою адвокатури, а також практичному досвіді, напрацьованому викладачами кафедри адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого при здійсненні професійної адвокатської діяльності.

Засвоєння студентами практичних навичок здійснення адвокатської діяльності є необхідною умовою формування професійних юристів, зокрема, майбутніх адвокатів.

Метою навчальної дисципліни «Практикум адвокатури» є набуття студентами практичних навичок здійснення адвокатської діяльності.

Завданнями навчальної дисципліни «Практикум з адвокатури» є вивчення студентами практичних аспектів здійснення адвокатської діяльності, а саме: взаємовідносин адвоката з клієнтом, складання договору про надання професійної правничої допомоги з клієнтом, проголошення публічної промови адвоката, проведення адвокатом консультативної роботи, здійснення медіації, забезпечення реалізації права на надання безоплатної правничої допомоги, тощо.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

практичні аспекти набуття статусу адвоката, обрання організаційної форми адвокатської діяльності; взаємовідносин з органами адвокатського

самоврядування; етичні, психологічні та правові аспекти проведення першої бесіди та подальшого спілкування адвоката з клієнтом; особливості укладання договору про надання професійної правничої допомоги; практичні аспекти проведення дисциплінарного провадження щодо адвоката; практичні аспекти участі адвоката у судовому провадженні по різних категоріям справ, виступу із захисною промовою; здійснення захисту (самозахисту) прав адвоката; обрання та реалізації методики і тактики адвокатської діяльності; участі адвоката у процедурі медіації; особливості допуску та реалізації адвокатом права на надання безоплатної правничої допомоги; здійснення консультативної роботи адвокатом, тощо;

вміти:

- укладати договір про надання професійної правничої допомоги;
- формулювати особисту думку та доказово її представляти при здійсненні адвокатської діяльності;
- здійснювати захист (самозахист) прав адвоката;
- використовувати основи судової риторики у адвокатській діяльності;
- обирати та реалізовувати на практиці методику і тактику адвокатської діяльності;
- застосовувати навички участі у судовому процесі як один з його учасників;
- застосовувати навички участі адвоката у Європейському Суді з прав людини;
- орієнтуватися у процедурі проведення дисциплінарного провадження щодо адвоката;
- складати запит адвоката та інші документи, вести адвокатське досьє;
- застосовувати практичні навички опитування громадян;
- оволодіти навичками проголошення захисної промови адвоката перед камерою;
- обчислювати винагороду адвоката за надання безоплатної правничої допомоги за відповідною методикою;
- оволодіти навичками проведення медіації;
- проводити консультативну роботу;
- самостійно опрацьовувати навчальну і наукову літературу, нормативно-правові акти, в тому числі Інтернет-ресурси з питань адвокатської діяльності.

**2. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ
(СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

№ п/п	Тема	Усього годин	У тому числі		
			лекції	практичні (семінарські) заняття	самостійна робота
1	2	3	4	5	6
1.	Набуття статусу адвоката: практичні аспекти. Лекція. Тема № 1.	2	2		
2.	Дисциплінарне провадження щодо адвоката: практичні аспекти. Лекція. Тема № 2.	2	2		
3.	Договір про надання професійної правничої допомоги: практичні аспекти. Лекція. Тема № 3.	2	2		
4.	Практичні аспекти захисту (самозахисту) прав адвоката. Лекція. Тема № 4.	2	2		
5.	Методика і тактика адвокатської діяльності. Лекція. Тема № 5.	2	2		
6.	Участь адвоката у медіації: практичні аспекти. Лекція. Тема № 6.	2	2		
7.	Практичні аспекти реалізації адвокатом права особи на надання безоплатної правничої допомоги Лекція. Тема № 7.	4	4		

8.	Практичні аспекти участі адвоката у конституційному судочинстві. Лекція. Тема № 8.	2	2		
9.	Консультативна робота адвоката. Лекція. Тема № 9.	2	2		
10.	Практичні аспекти участі адвоката у Європейському суді з прав людини. Лекція. Тема № 10.	2	2		
11.	Модельне складання кваліфікаційного <u>усного</u> іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю перед «кваліфікаційною комісією адвокатури». Практичне заняття. Тема № 1.	2		2	
12.	Модельне складання кваліфікаційного <u>письмового</u> іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю перед «кваліфікаційною комісією адвокатури». Практичне заняття. Тема № 2.	2		2	
13.	Модельне засідання «кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури» (розгляд дисциплінарного провадження щодо адвоката). Практичне заняття. Тема № 3.	2		2	
14.	Проведення першої зустрічі адвоката з клієнтом: ділова гра. Складання адвокатом договору про надання професійної правничої допомоги з клієнтом (за фабулами справ). Практичне заняття. Тема № 4.	2		2	

15.	Захист (самозахист) прав адвоката: практичні аспекти. Практичне заняття. Тема № 5.	2		2	
16.	Модельне судове засідання по розгляду цивільної справи. Практичне заняття. Тема № 6.	2		2	
17.	Модельне судове засідання по розгляду справи про адміністративне правопорушення. Практичне заняття. Тема № 7.	2		2	
18.	Модельне судове засідання з розгляду адміністративної справи. Практичне заняття. Тема № 8.	2		2	
19.	Модельне судове засідання з розгляду господарської справи. Практичне заняття. Тема № 9.	2		2	
20.	Модельне судове засідання з розгляду кримінальної справи. Практичне заняття. Тема № 10.	2		2	
21.	Напрацювання практики публічної промови адвоката перед камерою. Практичне заняття. Тема № 11.	2		2	
22.	Проведення модельної «медіації» за фабулою справи. Практичне заняття. Тема № 12.	2		2	
23.	Проведення ділової гри «Консультавання адвокатом клієнтів». Практичне заняття. Тема № 13.	2		2	
	Разом	36	22	26	

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Лекція. Тема № 1.

НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

ПЛАН

1. Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю.
2. Процедура складення кваліфікаційного іспиту адвоката.
3. Методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні.
4. Заявлення відводу членам кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
5. Порядок і строки оскарження рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про відмову видачі свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту.
6. Процедурні аспекти проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.
7. Звільнення від стажування.
8. Порядок оскарження рішення Ради адвокатів щодо стажування адвоката.
9. Отримання посвідчення адвоката та свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

Лекція. Тема № 2.

ПРОЦЕДУРА ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО АДВОКАТА

ПЛАН

1. Стадії дисциплінарного провадження щодо адвоката.
2. Розгляд скарг (заяв) кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури щодо адвокатів.
3. Представництво адвоката під час дисциплінарного провадження.

4. Заявлення відводу членам кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
5. Процедура розгляду дисциплінарної справи кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
6. Порядок оскарження рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
7. Аналіз практики кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
8. Проблеми запровадження в Україні міжнародних стандартів притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності.

Лекція. Тема № 3.

ОСНОВИ ВЗАЄМВІДНОСИН АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ. ДОГОВІР ПРО НАДАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

ПЛАН

1. Взаємовідносини адвоката з клієнтом (етичні, психологічні та правові аспекти).
2. Перша зустріч адвоката з клієнтом.
3. Форма та зміст договору про надання професійної правничої допомоги, його правова природа.
4. Укладення договору про надання професійної правничої допомоги між адвокатом і клієнтом.
5. Підстави для відмови адвоката в укладенні договору з клієнтом.
6. Підстави припинення договору про надання професійної правничої допомоги та його наслідки.
7. Розірвання договору про надання професійної правничої допомоги (практичні, психологічні та етичні аспекти).
8. Порядок обчислення та обґрунтування розміру гонорару адвоката. Підстави для зміни розміру гонорару, порядок сплати та умови повернення гонорару. Рішення Верховного Суду у справах: 1) № 826/2689/15 від 09 квітня 2019 р., 2) № 823/2638/18 від 16.05.2019 р.; 3) № 826/856/18 від 22.12.2018 р.; 4) № 906/194/18 від 05.02.2018 р.; 5) № 910/15944/17 від 24.01.2019 р. та ін.
9. Відповідальність адвоката перед клієнтом.

10. Ордер адвоката. Порядок оформлення та видачі.
11. Адвокатське дос'є: практичні рекомендації з ведення.

Лекція. Тема № 4.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ (САМОЗАХИСТУ) ПРАВ АДВОКАТА

ПЛАН

1. Порухення прав і гарантій адвокатів під час здійснення ними професійної діяльності: аналіз практики.
  - 1) Захист професійних прав адвокатів та реалізації гарантій адвокатської діяльності органами адвокатського самоврядування.
  - 2) Обов'язок дотримання адвокатом адвокатської таємниці та гарантії її забезпечення.
  - 3) Практичні рекомендації щодо захисту (самозахисту) прав адвоката:
  - 4) у разі проведення обшуку у адвоката або у його клієнта та тимчасового доступу до речей і документів;
  - 5) у випадку не допуску адвоката до участі у слідчій дії, в якій його участь є обов'язковою;
  - 6) у зв'язку із незаконним розголошенням, витребуванням та вилученням документів, пов'язаних зі здійсненням адвокатської діяльності;
  - 7) за умови незаконного залучення адвоката до участі у оперативно-розшуковій діяльності;
  - 8) у зв'язку із порушенням адвокатської таємниці та конфіденційності побачення адвоката з клієнтом;
  - 9) у разі незаконного проникнення у офіс адвоката;
  - 10) під час порушення прав адвоката при оголошенні йому підозри;
  - 11) у випадку незаконного затримання адвоката;
  - 12) у разі порушення вимог Закону про повідомлення регіональної ради адвокатів

про необхідність виїзду її представника для участі у слідчих та інших процесуальних діях з метою захисту прав і інтересів адвоката, тощо.

Лекція. Тема № 5.

МЕТОДИКА І ТАКТИКА АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ПЛАН

1. Methodика і тактика адвокатської діяльності: сутність та значення.
2. Methodика підготовки до участі адвоката у судовому процесі, вивчення матеріалів справи. Аналіз доказів по справі.
3. Обрання адвокатом правової позиції у справі та узгодження її з клієнтом.
4. Methodика і тактика адвокатської діяльності у кримінальному судочинстві.
5. Methodика та тактика виступу адвоката із захисною промовою.
6. Methodика і тактика адвокатської діяльності під час розгляду цивільних і господарських справ.
7. Methodика та тактика виступу адвоката у судових дебатах.
8. Methodика і тактика підготовки та участі адвоката у процесі укладення угод.
9. Основи ораторського мистецтва адвоката.

Лекція. Тема № 6.

УЧАСТЬ АДВОКАТА У МЕДІАЦІЇ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

ПЛАН

1. Медіація як особливий вид адвокатської діяльності.
2. Роль та завдання адвоката у процесі медіації.
3. Міжнародні стандарти медіації.
4. Європейський кодекс етики медіаторів.
5. Правове регулювання медіації в Україні.
6. Особливості договору про проведення медіації.
7. Медіаційна процедура. Стадії медіації.
8. Основи конфліктології у адвокатській діяльності.

Лекція. Тема № 7. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ

**АДВОКАТОМ ПРАВА ОСОБИ НА НАДАННЯ
БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ
(4 години)**

ПЛАН

1. Правове регулювання, порядок та умови проведення конкурсу з відбору адвокатів, які залучаються для надання безоплатної вторинної правової допомоги.
2. Укладення контрактів з адвокатами, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на постійній та тимчасовій основі.
3. Практичні аспекти надання безоплатної вторинної правничої допомоги на досудових стадіях кримінального судочинства.
4. Надання адвокатом безоплатної вторинної правничої допомоги на судових стадіях кримінального судочинства: практичні аспекти реалізації.
5. Надання адвокатом безоплатної вторинної правничої допомоги у цивільному судочинстві.
6. Підстави для відмови в наданні безоплатної вторинної правової допомоги.
7. Заміна адвоката, який надає безоплатну вторинну правничу допомогу.
8. Підстави та порядок припинення надання безоплатної вторинної правової допомоги адвокатом.
9. Перевірка якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги.
10. Юридична відповідальність адвоката при наданні безоплатної правової допомоги.
11. Оплата праці адвоката при наданні БПД.
12. Методика розрахунку розміру витрат адвоката, пов'язаних з наданням безоплатної вторинної правової допомоги.

Лекція. Тема № 8.

**ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УЧАСТІ АДВОКАТА У
КОНСТИТУЦІЙНОМУ СУДОЧИНСТВІ**

ПЛАН

1. Правова природа та роль адвоката у конституційному процесі.
2. Особливості організації роботи адвоката при підготовці до участі у розгляді справ Конституційним Судом України.
3. Проблеми практичної реалізації повноважень адвоката у конституційному судочинстві.
4. Форми звернення до Конституційного Суду України. Стадії конституційного провадження.
5. Особливості доказової діяльності адвоката у конституційному судочинстві.
6. Залучення спеціалістів до участі у конституційному судочинстві.

Лекція. Тема № 9.

КОНСУЛЬТАТИВНА РОБОТА АДВОКАТА

ПЛАН

1. Сутність консультативної роботи адвоката (правові, етичні, психологічні аспекти).
2. Організаційні аспекти здійснення прийому громадян адвокатом.
3. Стадії консультативної діяльності адвоката.
4. Проведення адвокатом інтерв'ю клієнта.
5. Дії адвоката щодо збору та аналізу інформації під час проведення консультативної роботи.
6. Методи оцінки адвокатом обставин справи або проблемної ситуації клієнта при здійсненні консультативної роботи.
7. Вироблення правової позиції у справі. Визначення всіх можливих способів вирішення конфлікту.
8. Проблеми реалізації адвокатом права на здійснення консультаційної роботи:
  - 1) Методика та тактика реалізації адвокатом права на опитування осіб.
  - 2) Практичні проблеми реалізації права адвокатський запит.

Лекція. Тема № 10.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УЧАСТІ АДВОКАТА У

ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ

ПЛАН

1. Сутність та значення принципу захисту прав людини в праві Європейського Союзу.
2. Порядок звернення до Європейського Суду з прав людини.
3. Участь адвоката у різних стадіях судового провадження.
4. Повноваження адвоката при розгляді справ у Європейському Суді з прав людини.
5. Особливості доказової діяльності адвоката у Європейському Суді з прав людини.
6. Роль адвоката на стадії виконання рішень Європейського Суду з прав людини.
7. Проблеми застосування практики Європейського Суду з прав людини у практичній діяльності адвокатів.

4. ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Тема № 1. **МОДЕЛЬНЕ СКЛАДАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО УСНОГО ІСПИТУ ДЛЯ НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПЕРЕД «КВАЛІФІКАЦІЙНОЮ КОМІСІЄЮ АДВОКАТУРИ»**

Мета.

Набуття навичок із складення усної частини кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю перед членами «кваліфікаційної комісії адвокатури» та опанування методикою оцінювання результатів цього іспиту.

Учасники:

- 1) особи, які бажають набути статус адвоката,
- 2) голова «кваліфікаційної комісії адвокатури»,
- 3) секретар «кваліфікаційної комісії адвокатури»,
- 4) члени «кваліфікаційної комісії адвокатури».

Хід проведення.

1. Студенти поділяються на три групи: 1) особи, які виявили бажання «набути право на заняття адвокатською діяльністю», 2) члени «кваліфікаційної комісії», 3) «експерти», які мають оцінити дії попередніх груп. (Групи міняються).

2. Результати «складання» іспиту оцінюються студентами по п'ятибальній системі. Критеріями оцінки є рівень розкриття кожного питання іспиту. Бали виставляються у «Відомість з оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту».

3. Викладач роздає заздалегідь підготовлені білети персонально кожному студенту для набуття навичок складання іспиту.

4. Усне «складання» кваліфікаційного іспиту перед «кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури» (відповіді на запитання у білетах).

5. Члени «кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури» під час проведення іспиту заповнюють «Відомість з оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту» по кожному студенту та кожному питанню іспиту.

6. Експерти оцінюють результати роботи кожної сторони.

7. Викладач підводить підсумки.

Рекомендовані нормативні акти та література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. // Відом. Верховн. Ради. – 2013. – № 27. – Ст. 282.

3. Правила адвокатської етики: Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року. Зі змінами затв. З'їздом адвокатів України 15 лютого 2019 р. // Інтернет- ресурс. Код доступу:

https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf.

4. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02 червня 2011 року № 3460-VI.

//Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 51. – Ст. 577. Інтернет-ресурс.

Код доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.

5. Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні: Рішення РАУ від 01 червня 2013 року № 154.

6. Програма складання кваліфікаційного іспиту: Рішення РАУ від 01 червня 2013 р. № 153.

7. Про встановлення плати за складання кваліфікаційного іспиту: Рішення РАУ від 17 грудня 2012 року № 25.

8. Положення Про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю: Рішення РАУ від 16 лютого 2013 року № 85.

Література:

9. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с. <https://pravo-izdat.com.ua/novinki/aktualni-problemi-advokaturi>

10. Вільчик Т.Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні: Монографія. / Т.Б. Вільчик. – Харків: Право, 2015. – 400 с.

11. Довідник майбутнього адвоката: Науково-практична та навчальна література. –

К.: Видавництво «Прецедент», 2011. – 1152 с.

12. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [Текст] : наук.-практ. коментар

/ Є. Л. Стрельцов, І. І. Митрофанов, А. М. Притула ; ред. Є. Л. Стрельцов ; Нац. акад. прав. наук України, Півден. регіон. центр. - Одеса : Фенікс, 2014. - 324 с.

13. Організація адвокатури та адвокатська діяльність (Навч. посібник для підготовки до комплексного іспиту) / Т. Вільчик, І. Назаров, О. Овчаренко. – Харків: Право, 2021. – 458 с.

14. Організація роботи адвокатури в Україні [Текст] : навч. посіб. / В. В. Афанасьєв [та ін.] ; за ред. І. Є. Марочкіна ; НЮУ ім. Я. Мудрого. – Х. : Право, 2014. – 392 с.

**Тема № 2.МОДЕЛЬНЕ СКЛАДАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО
ПИСЬМОВОГО ІСПИТУ ДЛЯ НАБУТТЯ ПРАВА
НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ
ПЕРЕД
«КВАЛІФІКАЦІЙНОЮ КОМІСІЄЮ АДВОКАТУРИ»**

Мета.

Набуття навичок із складення письмової частини кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю перед членами «кваліфікаційної комісії адвокатури» та опанування методики оцінювання результатів цього іспиту.

Учасники:

- 2) особи, які бажають набути статус адвоката,
- 3) голова «кваліфікаційної комісії адвокатури»,
- 4) секретар «кваліфікаційної комісії адвокатури»,
- 5) члени «кваліфікаційної комісії адвокатури».

Хід проведення.

1. Студенти поділяються на три групи:

- 1) особи, які виявили бажання «набути право на заняття адвокатською діяльністю»,
- 2) члени «кваліфікаційної комісії адвокатури»,
- 3) «експерти», які мають оцінити дії попередніх груп.

2. Викладач роздає заздалегідь підготовлені білети персонально кожному студенту для

«складання іспиту».

3. «Складання» кваліфікаційного письмової частини іспиту перед «кваліфікаційно- дисциплінарною комісією адвокатури».

4. Члени «кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури» під час проведення іспиту заповнюють «Відомість з оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту» по кожному питанню іспиту.

5. Експерти оцінюють результати роботи кожної сторони по п'ятибальній системі. Критеріями оцінки є рівень розкриття кожного питання іспиту. Бали виставляються у «Відомість з оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту».

6. Викладач підводить підсумки.

Рекомендовані нормативні акти та література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.<https://pravo-izdat.com.ua/novinki/aktualni-problemi-advokaturi>

3. Довідник майбутнього адвоката: Науково-практична та навчальна література. – К.: Видавництво «Прецедент», 2011. – 1152 с.

4. Зейкан Я.П. Право на захист у кримінальному процесі : Практичний посібник. – К.: Юридична практика, 2004. – 288 с.

Тема № 3.МОДЕЛЬНЕ ЗАСІДАННЯ «КВАЛІФІКАЦІЙНО- ДИСЦИПЛІНАРНОЇ КОМІСІЇ АДВОКАТУРИ

Мета. Отримати уявлення щодо порядку засідання «кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури» по здійсненню дисциплінарного провадження:

Учасники:

- 1) особа, яка подала скаргу на дії адвоката до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (КДКА);
- 2) особа (адвокат), стосовно якої розглядається дисциплінарна справа,
- 3) представники особи, яка подала скаргу на дії адвоката до КДКА, та адвоката (адвокатів) щодо якого (яких) здійснюється дисциплінарне провадження;
- 4) голова «кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури»,
- 5) члени «кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури»,

- 6) секретар «кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури»,
- 7) експерти, які будуть оцінювати роботу усіх учасників дисциплінарного провадження шляхом виставлення балів.

Хід проведення.

1. Члени «кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури» вивчають скаргу на адвоката (по фабулі справи), приймають рішення щодо прийняття скарги і запрошують у засідання адвоката (адвокатів), на якого (яких) подано скаргу.
2. Розпочинає особа, яка подала скаргу на дії адвоката до КДКА. Вона зачитує і обґрунтовує свою скаргу.
3. Адвокат дає пояснення.
4. Члени комісії, скаржник ставлять питання перед скаржником і адвокатом (адвокатами), на якого(яких) подано скаргу.
5. По результатам розгляду скарги «кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури» приймає рішення.
6. Після цього проводиться обговорення щодо законності та обґрунтованості прийнятого «кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури» рішення.
7. Викладач підводить підсумок проведеного «засідання».

Рекомендовані нормативні акти та література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. // Відом. Верховн. Ради, 2013, № 27, ст. 282.
3. Правила адвокатської етики: Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року. Зі змінами затвердженими З'їздом адвокатів України «15» лютого 2019 р.
// Інтернет-ресурс. Код доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf.
4. Положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури. Затверджене Установчим З'їздом адвокатів України 17 листопада 2012 року.

5. Регламент Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури:
Затверджено ВКДКА 07 грудня 2012 року.
6. Регламент Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону:
Рішення РАУ від 16 лютого 2013 року № 77.
7. Інструкція з діловодства у регіональних органах адвокатського
8. України. – Київ : [б. в.], 2014. - 19 с.
9. самоврядування: Наказ Заступника Голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України В.А. Гвоздія від 20 червня 2013 р. № 32/1/3-13.
10. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.<https://pravo-izdat.com.ua/novinki/aktualni-problemi-advokaturi>
11. Вільчик Т.Б. Деонтологічні засади діяльності адвокатів: міжнародні стандарти та вітчизняне законодавство / Т.Б. Вільчик. // Вісник Ради адвокатів Одеси. – 2019 р. – Одеса, 2019. – С. 26-29.
12. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [Текст] : наук.-практ. Коментар. / Є. Л. Стрельцов, І. І. Митрофанов, А. М. Притула ; ред. Є. Л. Стрельцов ; Нац. акад. прав. наук України, Півден. регіон. центр. - Одеса : Фенікс, 2014. - 324 с.
13. Косенко М. С. Організаційно-правові засади діяльності кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури [Текст] : автореф. дис канд. юрид. наук : 12.00.10 - Судоустрій; прокуратура та адвокатура / М. С. Косенко; кер. роботи А. М. Бірюкова; офіц. опон.: О. Г. Яновська, С. В. Прилуцький; Акад. адвокатури

Тема № 4. ДІЛОВА ГРА.

ПРОВЕДЕННЯ ПЕРШОЇ ЗУСТРІЧІ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ: СКЛАДАННЯ АДВОКАТОМ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

Мета.

Набуття навичок проведення першої зустрічі адвоката з клієнтом (за фабулами справ) і складання адвокатом договорів про надання професійної правничої допомоги з клієнтом.

Завдання.

1. Змодельовати першу зустріч адвоката з клієнтом по фабулі справи та обговорити практичні, психологічні та етичні аспекти цієї зустрічі.
2. Скласти письмово договір про надання професійної правничої допомоги з урахуванням запропонованої фабули.
3. Обговорити практичні, психологічні та етичні аспекти умов запропонованого Договору про надання професійної правничої допомоги.

Хід проведення.

1. Студентам пропонуються фабули справ, по яким звертаються до адвоката клієнти.
2. Студенти, які виконують роль адвоката, складають договір про надання професійної правничої допомоги.
3. В подальшому кожен студент зачитує проект свого договору, який обговорюється всіма присутніми студентами.
4. Викладач по закінченню обговорення дає оцінку умовам договорів і пропозиціям виступаючих у обговоренні студентів щодо доповнення та внесення змін до договорів.

Рекомендовані нормативні акти та література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. // Відом. Верховн. Ради, 2013, № 27, ст. 282.
5. Правила адвокатської етики: Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року «09» червня 2017 року. Зі змінами затвердженими З'їздом адвокатів України «15» лютого 2019 р.

6. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.<https://pravo-izdat.com.ua/novinki/aktualni-problemi-advokaturi>

3. Довідник майбутнього адвоката: Науково-практична та навчальна література. –

К.: Видавництво «Прецедент», 2011. – 1152 с.

4. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [Текст] : наук.-практ. коментар

/ Є. Л. Стрельцов, І. І. Митрофанов, А. М. Притула ; ред. Є. Л. Стрельцов ; Нац. акад. прав. наук України, Півден. регіон. центр. - Одеса : Фенікс, 2014. - 324 с.

5. Організація роботи адвокатури в Україні [Текст] : навч. посіб. / В. В. Афанасьєв [та ін.] ; за ред. І. Є. Марочкіна ; НЮУ ім. Я. Мудрого. – Х. : Право, 2014. – 392 с.

6. Слива Л. В. Методологія здійснення консультативної роботи адвокатом // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції 2019 р. № 3. – С. 163-167. Інтернет ресурс: Режим доступу: http://apnl.dnu.in.ua/3_2019/40.pdf

7. Теньков С. Скільки коштують адвокатські послуги? [Текст] / С. Теньков // Юридичний вісник України. - 2010. - N 48(27 листопада-3 грудня). – С. 10.

Тема № 5.ЗАХИСТ (САМОЗАХИСТ) ПРАВ АДВОКАТА: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Мета.

Набуття навичок захисту(самозахисту) прав адвоката.

Хід проведення.

1. Заняття проходять у формі ділової гри.

2. Студенти поділяються на «адвокатів», «оперативних працівників органів поліції», «слідчого», «прокурора» і «понятих», які беруть у проведенні слідчої дії у офісі або у житлі «адвоката» чи його клієнта.

3. «Прокурор» і «слідчий» повідомляють про проведення слідчої дії, навмисно допускаючи порушення закону щодо забезпечення адвокатської діяльності, та коментують свої дії.

4. «Адвокат» має виявити порушення його прав і сформулювати способи реагування на порушення Закону.

5. По закінченню слідчої дії поведінка кожного із учасників обговорюється присутніми і дається загальна оцінка викладачем.

6. Потім здійснюється зміна учасників.

Пропонується розглянути можливі порушення прав адвоката під час проведення слідчих і оперативно-розшукових дій, зокрема:

- 1) у разі проведення обшуку у адвоката або у його клієнта або тимчасового доступу до речей і документів;
- 2) у випадку не допуску адвоката до участі у слідчій дії, в якій його участь є обов'язковою;
- 3) у зв'язку із незаконним розголошенням, витребуванням та вилученням документів, пов'язаних зі здійсненням адвокатської діяльності;
- 4) за умови незаконного залучення адвоката до участі у оперативно-розшуковій діяльності;
- 5) у зв'язку із порушенням адвокатської таємниці та конфіденційності побачення адвоката з клієнтом;
- 6) у разі незаконного проникнення у офісу адвоката та порушення умов недоторканності офісу адвоката;
- 7) у випадку затримання адвоката;
- 8) у разі порушення вимог закону про обов'язок повідомлення регіональної ради адвокатів про подію для виїзду її представника для участі у слідчих та інших процесуальних діях з метою захисту прав і інтересів адвоката.

Рекомендовані нормативні акти та література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Інтернет ресурс Код доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012

р. // Відом. Верховн. Ради, 2013, № 27, ст. 282.

4. Положення про Раду адвокатів України: Затверджено Установчим З'їздом адвокатів України 17 листопада 2012 року.

5. Порядок дій з питань забезпечення гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних і соціальних прав адвокатів Рішення РАУ від 27 липня 2013 року № 183.

6. Положення про Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності: Рішення РАУ від 27 липня 2013 року № 182.

7. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с. <https://pravo-izdat.com.ua/novinki/aktualni-problemi-advokaturi>

8. Варфоломеева Т.В., Гончаренко СВ. Науково-практичний коментар до Закону України

«Про адвокатуру». Законодавство про адвокатуру і адвокатську діяльність: Зб. нормат. актів; Коментар / Академія адвокатури України. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 432 с.

9. Довідник майбутнього адвоката: Науково-практична та навчальна література. – К.: Видавництво «Прецедент», 2011. – 1152 с.

10. Катанян К. Защитники без защиты [Текст] : [адвокаты против прокуратуры] / К. Катанян // Дайджест. Конституционное правосудие в странах СНГ и Балтии. - 2004. - № 15. – Ч. 1. – С. 119-120.

Тема № 6. МОДЕЛЬНЕ СУДОВЕ ЗАСІДАННЯ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНОЇ СПРАВИ

Мета.

Набуття навичок участі у судовому засіданні по розгляду цивільної справи у якості адвоката.

Хід проведення:

1. Викладач роздає студентам завчасно підготовлені фабули справ.
2. Розподіл ролей між студентами по фабулі справи: «суддя» («позивач»), «відповідач», «третя особа», їх «представники», «свідки», «експерти-спеціалісти» і

«експерти», які будуть оцінювати ефективність і якість дій усіх «учасників процесу».

3. Ознайомлення з фабулою справи.
4. Розсаджування групи по ролям: кожний учасник сідає окремо, «свідки» та «експерт» видаляються із аудиторії.
5. Проведення слухання справи у модельному судовому засіданні.
6. Суд виносить своє рішення.
7. Обговорення розгляду справи.
8. В кінці викладач робить висновки і оцінку усім учасникам судового розгляду справи.
9. Потім студенти міняються ролями та проводиться модельне судове засідання за новою фабулою.

РЕКОМЕНДОВАНІ НОРМАТИВНІ АКТИ ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. // Відом. Верхов. Ради. – 2013. – № 27. – Ст. 282.// [Електрон. ресурс] Код доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5076-17>
3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. // [Електрон. ресурс] Код доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>
4. Кримінально-процесуальний кодекс України. // [Електрон. ресурс] Код доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
5. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою, прийнята Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 40/34 від 29 листопада 1985 р.// [Електрон. ресурс] Код доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_114
6. Европейський кодекс поведення для медиаторів. // [Електрон. ресурс] Код доступу: <https://mediation-eurasia.pro/wp-content/uploads/2018/04/evropejskij-kodeks-povedenija-dlja-mediatorov.pdf>
7. Кодекс етики медіатора Національної асоціації медіаторів України. // [Електрон. ресурс] Код доступу: <http://namu.com.ua/ua/info/mediators/ethical-code/>.
8. Керівні принципи № 15 для кращого виконання наявної Рекомендації щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами і сторонами-

приватними особами від 7 грудня 2007 р. // [Електрон. ресурс] Код доступу: <https://www.vkksu.gov.ua/userfiles/doc/cepej/19kerivnuy%20pryncup1.pdf>

9. Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила»): прийняті резолюцією № 40/22 на 96 пленарному засіданні ООН 29 листопада 1985 р. // [Електрон. ресурс] Код доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211.

10. Правила адвокатської етики: Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року «09» червня 2017 року. Зі змінами затвердженими З'їздом адвокатів України 15.02.2019 р. // [Електрон. ресурс] Код доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf.

11. Про дружнє врегулювання у справі в Європейському суді з прав людини: розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 травня 2005 р. № 169-р. // [Електрон. ресурс] Код доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/169-2005-%D1%80>

12. Про певні аспекти медіації у цивільних та комерційних справах: Директива Європейського Парламенту та Ради ЄС від 21 травня 2008 р. // [Електрон. ресурс] Код доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a95.

13. Рекомендація CM/Rec(2018)8 Комітету міністрів державам членам стосовно відновного правосуддя у кримінальних справах (Ухвалено Комітетом міністрів 3 жовтня 2018 року на 1326-му засіданні заступників міністрів). // [Електрон. ресурс] Код доступу: <https://minjust.gov.ua/m/rekomendatsii-parlamentskoi-asamblei-ta-komitetu-ministriv-radi-evropi>

14. Рекомендація № R (99) 19 Комітету міністрів Ради Європи державам – членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах. // [Електрон. ресурс] Код доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_828193

15. Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>

16. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с. <https://pravo-izdat.com.ua/novinki/aktualni-problemi->

advokaturi

17. Біцай А.В. Участь адвоката в медіації: монографія / А. В. Біцай; за загал. ред. д.ю.н., проф. О.Г. Яновської. – К.: 2017. – 260 с.
18. Вільчик Т. Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні: Монографія. / Т.Б. Вільчик. – Харків: Право, 2015. – 400с.
19. Йосипенко С. Т. Принципи медіації у приватно-правових відносинах / С. Т. Йосипенко // Науковий вісник Ужгородського нац. університету. Серія «Право». 2015. – № 35. – С. 130-133.
20. Медіація у професійній діяльності юриста: Підручник. / /авт. кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.]; за ред. Наталі Крестовської, Луїзи Романадзе. – Одеса: Екологія, 2019. – 456 с.
21. Можайкіна О. С. Поняття та зміст основних принципів медіації в цивільно-правових відносинах / О. С. Можайкіна. //Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2017. – № 5. – С. 55-58.
22. Ремескова Ю.О.Медіація як особливий вид адвокатської діяльності в Україні [Текст] / Ю. О. Ремескова // Актуальні проблеми судового права : матеріали міжнар. наук.-прак. конф., присвяч. пам'яті проф. І. Є. Марочкина (Харків, 30 жовт. 2015 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, каф. орг. суд. та прав. органів. – Харків : Право, 2015. – С. 88-91.

Тема № 7. МОДЕЛЬНЕ СУДОВЕ ЗАСІДАННЯ

З РОЗГЛЯДУ СПРАВИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Мета.

Набуття навичок участі у судовому засіданні по розгляду справи про адміністративне

правопорушення у якості адвоката.

Хід проведення:

1. Викладач роздає студентам завчасно підготовлені фабули справ.
2. Розподіл ролей між студентами по фабулі справи: «суддя», «особа, яка притягається до адміністративної відповідальності», «її представник», «свідки», «експерт-спеціаліст» і експерти, які будуть оцінювати ефективність і якість дій усіх «учасників процесу».
3. Ознайомлення з фабулою справи.
4. Розсаджування групи по ролям: кожний учасник сідає окремо, свідки та експерти видаляються із аудиторії.
5. Проведення слухання справи у модельному судовому засіданні.
6. Суд виносить своє рішення.
7. Обговорення розгляду справи.
8. В кінці викладач робить висновки і оцінку усім учасникам судового розгляду справи.
9. Потім студенти міняються ролями та проводиться модельне судове засідання за новою фабулою.

Рекомендовані нормативні акти та література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. // Відом. Верховн. Ради, 2013. – № 27. – Ст. 282.
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відом. Верховн. Ради, 2016. – № 31. – Ст. 545.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. // Відом. Верхов. Ради Української РСР. – 1984, додаток до № 51, ст.1122.
5. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с. <https://pravo-izdat.com.ua/novinki/aktualni-problemi-advokaturi>
6. Яновська О. Г. Адвокатура та судова риторика. Навчально-методичний

Тема № 8. МОДЕЛЬНЕ СУДОВЕ ЗАСІДАННЯ З РОЗГЛЯДУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ СПРАВИ

Мета.

Набуття навичок участі у судовому засіданні по розгляду адміністративної справи у якості адвоката.

Хід проведення:

1. Викладач роздає студентам завчасно підготовлені фабули справ.
2. Розподіл ролей між студентами по фабулі справи: «суддя», «позивач», «його представник»
«представник органу, дії або бездіяльність якого оскаржується», «свідки», «експерт-спеціаліст» і експерти, які будуть оцінювати ефективність і якість дій усіх «учасників процесу».
3. Ознайомлення з фабулою справи.
4. Розсаджування групи по ролям: кожний учасник сідає окремо, свідки та експерти видаляються із аудиторії.
5. Проведення слухання справи у модельному судовому засіданні.
6. Суд виносить своє рішення.
7. Обговорення розгляду справи.
8. В кінці викладач робить висновки і оцінку усім учасникам судового розгляду справи.
9. Потім студенти міняються ролями та проводиться модельне судове засідання за новою фабулою.

Рекомендовані нормативні акти та література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012

р. // Відом. Верховн. Ради, 2013. – № 27. – Ст. 282.

3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відом. Верховн. Ради, 2016. – № 31. – Ст. 545.

4. Кодекс адміністративного судочинства України. // Відом. Верхов. Ради України. – 2005. – № 35-36. – № 37. – Ст. 446.

5. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с. <https://pravo-izdat.com.ua/novinki/aktualni-problemi-advokaturi>

6. Яновська О. Г. Адвокатура та судова риторика. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / О. Г. Яновська. – К.: КНЕУ, 2008. – 156 с.

Тема № 6. МОДЕЛЬНЕ СУДОВЕ ЗАСІДАННЯ З РОЗГЛЯДУ ГОСПОДАРЬСЬКОЇ СПРАВИ

Мета.

Набуття навичок участі у судовому засіданні по розгляду господарської справи у якості адвоката.

Хід проведення:

1. Викладач роздає студентам завчасно підготовлені фабули справ.
2. Розподіл ролей між студентами по фабулі справи: «суддя», «позивач», «відповідач», «третя особа», їх «представники», «експерти-спеціалісти» і експерти, які будуть оцінювати ефективність і якість дій усіх «учасників процесу».
3. Ознайомлення з фабулою справи.
4. Розсаджування студентів по ролям: кожний учасник сідає окремо, «свідки» та «експерт- спеціаліст» видаляються із аудиторії.
5. Проведення слухання справи у модельному судовому засіданні.
6. Суд виносить своє рішення.
7. Обговорення розгляду справи.
8. В кінці викладач робить висновки і оцінку усім учасникам судового розгляду справи.

9. Потім студенти міняються ролями та проводиться модельне судове засідання за новою фавбулою.

Рекомендовані нормативні акти та література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. // Відом. Верховн. Ради, 2013, № 27, ст. 282.
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відом. Верховн. Ради, 2016, № 31, ст. 545.
4. Господарський кодекс України. //Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст.144.
5. Господарський процесуальний кодекс України. 1992, № 6, ст.56// Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
6. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [Текст] : наук.-практ. Коментар / Є. Л. Стрельцов, І. І. Митрофанов, А. М. Притула ; ред. Є. Л. Стрельцов ; Нац. акад. прав. наук України, Півден. регіон. центр. – Одеса : Фенікс, 2014. – 324 с.
7. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.<https://pravo-izdat.com.ua/novinki/aktualni-problemi-advokaturi>

Тема № 10.МОДЕЛЬНЕ СУДОВЕ ЗАСІДАННЯ З РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ

Мета.

Набуття навичок участі у судовому засіданні у якості адвоката.

Хід проведення:

1. Викладач роздає студентам завчасно підготовлені фавбули справ.
2. Розподіл ролей між студентами по фавбулі справи: «суддя» («колегія суддів»), «присяжні засідателі», «прокурор», «захисник», «обвинувачений»,

«потерпілий», «цивільний позивач», «цивільний відповідач» та їх «представники», «свідки», «експерти-спеціалісти» і «експерти», які будуть оцінювати ефективність і якість дій усіх «учасників процесу».

3. Ознайомлення з фабулою справи.
4. Розподіл групи по ролям: кожний учасник сідає окремо, свідки та експерти видаляються із аудиторії.
5. Проведення слухання справи у модельному судовому засіданні.
6. Суд виносить своє рішення.
7. Обговорення розгляду справи.
8. В кінці викладач робить висновки і оцінку усім учасникам судового розгляду справи.
9. Потім студенти міняються ролями та проводиться модельне судове засідання за новою фабулою.

Рекомендовані нормативні акти та література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. // Відом. Верховн. Ради, 2013, № 27, ст. 282.
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відом. Верховн. Ради, 2016, № 31, ст. 545.
4. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с. <https://pravo-izdat.com.ua/novinki/aktualni-problemi-advokaturi>
5. Довідник майбутнього адвоката: Науково-практична та навчальна література. – К.: Видавництво «Прецедент», 2011. – 1152 с.
6. Яновська О. Г. Адвокатура та судова риторика. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / О. Г. Яновська. – К.: КНЕУ, 2008. – 156 с.

Тема № 11. НАПРАЦЮВАННЯ ПРАКТИКИ ПУБЛІЧНОЇ ПРОМОВИ АДВОКАТА ПЕРЕД КАМЕРОЮ

Мета.

Набуття навичок ораторського мистецтва, проголошення публічної промови у суді, формування особистої думки, і набуття впевненості у виступі перед аудиторією.

Хід проведення :

1. За фабулами до попереднього практичного завдання кожний із студентів мають підготуватися і виступити із промовами перед камерою.
2. Обговорення виступів студентів.

Рекомендовані нормативні акти та література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. –1996. –№ 30. –Ст. 141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. // Відом. Верховн. Ради. –2013. – № 27. –Ст. 282.
3. Правила адвокатської етики: Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року. Зі змінами затвердженими З'їздом адвокатів України «15» лютого 2019 р.
// Інтернет-ресурс. Код доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf.
4. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.<https://pravo-izdat.com.ua/novinki/aktualni-problemi-advokaturi>
5. Довідник майбутнього адвоката: Науково-практична та навчальна література. К.: Видавництво «Прецедент», 2011. – 1152 с.
6. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [Текст] : наук.-практ. Коментар / Є. Л. Стрельцов, І. І. Митрофанов, А. М. Притула ; ред. Є. Л. Стрельцов ; Нац. акад. прав. наук України, Півден. регіон. центр. - Одеса : Фенікс, 2014. - 324 с.
7. Організація роботи адвокатури в Україні [Текст] : навч. посіб. / В. В. Афанасьєв [та ін.] ; за ред. І. Є. Марочкіна ; НЮУ ім. Я. Мудрого. – Х. : Право, 2014. –

392 с.

8. Яновська О. Г. Адвокатура та судова риторика. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / О. Г. Яновська. – К.: КНЕУ, 2008. – 156 с.

Тема №12. ПРОВЕДЕННЯ МОДЕЛЬНОЇ «МЕДІАЦІЇ» ЗА ФАБУЛОЮ СПРАВИ

Мета.

Набуття навичок медіативної діяльності адвоката, основ комунікації та конфліктології.

Хід проведення :

1. Студенти поділяються на групи, одні із них представляють інтереси сторін медіативного процесу.

2. Кожна група студентів вивчають фабули і розробляють свої пропозиції щодо позасудового вирішення справи шляхом письмового складання договору про примирення сторін.

3. Після цього розпочинаються виступи осіб представників – учасників медіації, які мають довести, що запропоновані ними умови вирішення спору, будуть влаштовувати усі сторони конфлікту і будуть ними прийнятні.

4. Кожна із сторін «конфлікту» наводить свої доводи.

5. Адвокат виконує свої функції під час проведення модельної медіації.

6. Досягнення (або недосягнення) домовленості між сторонами та оформлення результатів медіації.

7. Після закінчення процесу медіації викладач робить висновки і дає оцінку активності та можливості використання пропозицій сторін, адвоката для позасудового вирішення юридичного конфлікту.

8. Підведення підсумків викладачем.

Рекомендовані нормативні акти та література

1. Конституція України // Відом.Верхов. Ради України. – 1996. –№ 30. –Ст. 141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. // Відом. Верхов. Ради. –2013. –№ 27. –Ст. 282.
3. Правила адвокатської етики: Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року «09» червня 2017 року. Зі змінами затвердженими З'їздом адвокатів України «15» лютого 2019 р. // Інтернет-ресурс. Код доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15- pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf.
4. Сімейний кодекс України. //Відом.Верхов. Ради України. –2002. –№ 21-22. – Ст.135
5. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.<https://pravo-izdat.com.ua/novinki/aktualni-problemi-advokaturi>
6. Вільчик Т.Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні: Монографія. / Т.Б. Вільчик. – Харків: Право, 2015. – 400 с.
7. Довідник майбутнього адвоката: Науково-практична та навчальна література. – К.: Вид-во
8. «Прецедент», 2011. – 1152 с.
9. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [Текст] : наук.-практ. коментар
10. / Є. Л. Стрельцов, І . І. Митрофанов, А. М. Притула ; ред. Є. Л. Стрельцов ; Нац. акад. прав. наук України, Півден. регіон. центр. - Одеса : Фенікс, 2014. – 324 с.
11. Медіація у професійній діяльності юриста: Підручник. / /авт. кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.]; за ред. Наталі Крестовської, Луїзи Романадзе.– Одеса: Екологія, 2019. – 456 с.
12. Ремескова Ю. О. Медіація як особливий вид адвокатської діяльності в Україні [Текст] / Ю. О. Ремескова // Актуальні проблеми судового права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. І. Є. Марочкина (Харків, 30 жовт. 2015 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, каф. орг. суд. та прав. органів. – Харків : Право, 2015. – С. 88-91.

13. Слива Л. В. Методологія здійснення консультативної роботи адвокатом // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції 2019 р. № 3. – С. 163-167. Інтернет ресурс: Режим доступу: http://apnl.dnu.in.ua/3_2019/40.pdf

Тема № 13. ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВОЇ ГРИ «КОНСУЛЬТУВАННЯ АДВОКАТОМ КЛІЄНТІВ»

Мета.

Набуття навичок надання «адвокатом» консультацій клієнтам за запропонованими викладачем фабулами справ.

Хід проведення :

1. Студенти поділяються на три групи:

- 1) студенти першої групи будуть виконувати роль «адвоката», який надає консультацію;
- 2) студенти другої групи – роль «клієнтів»;
- 3) третьої групи – роль «експертів», які будуть давати оцінку якості консультацій, наданих

«адвокатами».

Викладач роздає студентам другої групи завчасно підготовлені фабули справ, умови яких до початку заняття студентам не відомі.

Студенти цієї групи готуються до зустрічі і формулюють питання до «адвокатів».

4. Проводиться консультування: «клієнти» викладають «адвокату» фабулу, за якою мають отримати консультацію.

5. «Адвокати», отримавши питання, вивчають фабули і розробляють свої пропозиції щодо проведення консультації клієнту з дотриманням методології консультативної роботи, зокрема для подальшого проведення: 1) підготовчої стадії консультування; 2) інтерв'ю клієнта; 3) надання пропозиції щодо способів збору інформації у справі; 4) оцінки адвокатом обставин справи та нормативно-правової бази; 5) формування правової позиції у справі.

4. «Адвокати» надають консультації «клієнтам» і відповідають на додаткові

питання останніх (2-3 питання).

5. Виступ експертів, які роблять висновки і дають оцінку повноти і якості проведених консультацій.

6. Після кожного висновку експертів викладач підводить результати активності студентів, повноти та якості наданих консультацій.

7. Далі усе повторюється: інший «адвокат» здійснює консультування наступного «клієнта» і так далі.

Рекомендовані нормативні акти та література

1. Конституція України // Відом. Верховн. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс адміністративного судочинства України.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення.
4. Кримінальний кодекс України.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Інтернет ресурс Код доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
6. Сімейний кодекс України.
7. Цивільний кодекс України.
8. Цивільний процесуальний кодекс України.
9. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. // Відом. Верховн. Ради. – 2013. – № 27. – Ст. 282.
10. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII // Відом. Верхов. Ради. – 2015. – № 2-3. – Ст. 12.
11. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відом. Верховн. Ради. – 2016. – № 31. – Ст. 545.
12. Правила адвокатської етики: Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року «09» червня 2017 року. Зі змінами затвердженими З'їздом адвокатів України «15» лютого 2019р. // Інтернет-ресурс. Код доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf.
13. Резолюція (78) 8 про правову допомогу і консультації, прийнята Комітетом міністрів Ради Європи 1978 року // Правова допомога: Зарубіжний досвід та

пропозиції для України / Автори- упорядники О.А. Банчук, М.С. Демкова. – К.: Факт, 2004. – С. 90-92.

14. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.<https://pravo-izdat.com.ua/novinki/aktualni-problemi-advokaturi>

15. Вільчик Т.Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні: Монографія. / Т.Б. Вільчик. – Харків: Право, 2015. – 400 с.

16. Вільчик Т.Б. Організація роботи адвокатури в Україні: Навчальний посіб. – Харків: Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М. – 2006. – 340 с.

17. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [Текст] : наук.-практ. коментар / Є. Л. Стрельцов, І. І. Митрофанов, А. М. Притула ; ред. Є. Л. Стрельцов ; Нац. акад. прав. наук України, Півден. регіон. центр. – Одеса : Фенікс, 2014. - 324 с.

18. Організація роботи адвокатури в Україні [Текст] : навч. посіб. / В. В. Афанасьєв [та ін.] ; за ред. І. Є. Марочкина ; НЮУ ім. Я. Мудрого. – Х. : Право, 2014. – 392 с.

19. Слива Л. В. Методологія здійснення консультативної роботи адвокатом // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції 2019 р. № 3. – С. 163-167. Інтернет ресурс: Режим доступу: http://apnl.dnu.in.ua/3_2019/40.pdf

20. Теньков С. Скільки коштують адвокатські послуги? [Текст] / С. Теньков // Юридичний вісник України. – 2010. – № 48(27 листопада–3 грудня). – С. 10.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ТА ДОДАТКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ І НОРМАТИВНИХ АКТІВ

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР (ред.01.01.2020 р.).
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. № 5076-VI (ред. від 03.07.2020 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

3. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 №1402-VIII (ред. від 10.12.2020 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
4. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>
5. Регламент Конституційного Суду України: Постанова Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 року № 1-пс/2018 URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/reglament_2.pdf
6. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 р., № 1798-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text>
7. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
8. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 р. № 3460-VI (ред. від 18.07.2020 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
9. Про запобігання корупції: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
10. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/проантикорупційнебюро>.
11. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>
12. Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
13. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII (із змін.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>
14. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 р. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>
15. Закон України «Про нотаріат» від 2.09.1993 року № 3425-XII, (ред. від від 21.11.2021) URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3425-12#Text>
16. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 р., № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>

17. Про затвердження Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України. Затв. наказом Державної судової адміністрації від 20.08.2019 р., № 814. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19#Text>

18. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р., № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.

19. Регламент Європейського суду з прав людини. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/human-rights/echr-reglament-47-2014.01.pdf>

20. Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури [Електрон. ресурс] : затв. наказом Ген. прокурора України № 123 від 28.11.2012 р. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/kodet.html?_m=publications&_t=rec&id=113992

21. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів від 09.06.2017 р. (зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України від 15.02.2019 р.). URL : <https://ips.ligazakon.net/document/MUS28627>

22. Основні положення про роль адвокатів: прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам 01.08.1990 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text

23. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятий делегацією 12-ти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text

24. Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями Генеральної Асамблеї ООН 29 листопада та 13 грудня 1985 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_201

25. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 р., N 475/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

26. Європейська угода про осіб, що беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини від 05.03.1996 р. № 994_324. (Ратифікована Україною від 23.06.2004 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_324#Text

27. Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень. URL:https://court.gov.ua/userfiles/visn_11_2008.pdf.

28. Рекомендації (2000) 21 Комітету міністрів державам-учасницям Ради Європи про свободу здійснення професійних адвокатських обов'язків: прийняті Комітетом міністрів Ради Європи на 72-зустрічізаступників міністрів 25.10.2000 р. URL:https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf

29. Положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури: затв. Установчим з'їздом адвокатів України від 17.11.2012 р. URL: <http://vkdkka.org>

30. Регламент Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури: затв. Рішенням Ради адвокатів України від 4-5 липня 2014 р. № 78. URL: <http://vkdkka.org>

31. Регламент кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону: затв. Рішенням Ради адвокатів України від 17.12. 2013 р. № 268. URL:<http://vkdkka.org>

32. Програма складання кваліфікаційних іспитів особами, які виявили намір отримати Свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю: затв. протоколом Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури України від 01.10.1999 р. № 6/2. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v06_3369-01#Text

33. Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення [Електрон. ресурс]. затв. наказом Міністерства юстиції України від 11.01.2012 р. № 39/5. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0028-12>

34. Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги у новій редакції, затверджене рішенням Ради адвокатів України від 12.04.2019 р. № 41 (із змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України від 17.11.2020р. № 118). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr041871-19#Text>

35. Положення про помічника адвоката, затверджене рішенням Ради адвокатів України від 25.09.2015 р. № 113 (із змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України від 25.07.2018 р. № 109) URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2018-07-25-polozhennya-109_5b597bee364e2.pdf

36. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України (нова редакція), затверджений рішенням Ради адвокатів України від 21.09.2019 р. № 111. URL:

https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2019-09-21-poryadki-111_5db2d7f00ffe2.pdf

37. Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора від 05.03.2020 № 125. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125905-20#Text>

38. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України. Наказ від 09.08.2012. URL № 686 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1769-12#Text>

39. Про організацію діяльності прокурорів з нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян: наказ Генерального прокурора України № 353 від 03.08.2020 р. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/gn>

40. Про загальні засади організації роботи в органах прокуратури України: наказ Генерального прокурора України № 365 від 07.08.2020 року. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/gn>

41. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14.10.2014 р. № 1699-VII URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>

42. Кодекс професійної етики приватних виконавців. Схвалений VII з'їздом приватних виконавців 26 жовтня 2021 р. URL: <https://drive.google.com/file/d/10bwpUH3X2I9p0kRB4EuEsiddHdWquzhO/view>

43. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень: наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р., № 512/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text>.

44. Про затвердження Порядку проведення перевірок діяльності органів державної виконавчої служби, приватних виконавців: наказ Міністерства юстиції України від 22.10.2018 р., № 3284/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1195-18#Text>.

45. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 2 червня 2016 р., № 1403-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text>
46. Господарський кодекс України від 16.03.2003 р. № 436-IV (27.02.2021 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
47. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1996 р. №1798-XII (ред. від 16.08.2020 р.).URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>
48. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (ред. від 11.04.2021 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
49. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) від 07.12.1984 р. №80731-X (ред. від 23.04.2021 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
50. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 213 - 330)від 07.12.1984 р. №80731-X (ред. від 23.04.2021 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>
51. Кримінальний кодекс України від 05.04.2003 р. № 2341-III (ред. від 23.04.2021р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
52. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651 -VI (ред. від 17.03.2021 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
53. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III (ред. від 01.01.2021 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
54. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (ред. від 01.01.2021 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
55. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (ред. від 13.08.2020 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
56. Положення про Раду адвокатів України, затверджене Установчим З'їздом адвокатів України 17.11.2012 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001418-12#Text>
57. Положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури: Затверджені Установчим З'їздом адвокатів України 17.11.2012 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0004418-12#Text>

58. Положення про Вищу ревізійну комісію адвокатури, затверджене Установчим з'їздом адвокатів України від 17.11.2012 р. URL: https://uba.ua/documents/doc/polozhennja_vrka.pdf

59. Інструкція з діловодства у регіональних органах адвокатського самоврядування, затверджена наказом Заступника Голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України В.А. Гвоздія від 20 червня 2013 р. №32/1/3-13. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshidokumenty/2013.06.20-instrukciya-z-dilovodstba.pdf>

60. Порядок ведення Єдиного реєстру адвокатів України, затверджений рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2012 р. № 26 (із змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України № 109 від 25.07.2018 р.). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2018-07-25-poryadki-109_5b597b1f8c28b.pdf

61. Положення про внески на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування (нова редакція), затверджене рішенням Ради адвокатів України від 03.02.2017 р. № 4 (зі змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України 13.10.2018 р. № 176). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2018-10-13-polozhennya-176_5c3709045642e.pdf

62. Регламент Ради Адвокатів України, затверджений рішенням Ради адвокатів України від 30.08.2014 р. № 115. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MUS32341?an=1&ed=2020_06_18

63. Регламент Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, затверджений рішенням Ради адвокатів України від 4-5.07.2014 р. № 78. (із змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2015 р. №163). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/reglamenti/2015-12-17-reglamenti-163_567da39598745.pdf

64. Регламент Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону, затверджений рішенням Ради адвокатів України від 16.02.2013 р. №77 (із змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України від 15.11.2019 р. № 148). URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/reglamenti/reglament-kdka.pdf>

65. Рішення Ради адвокатів України № 7 «Про затвердження роз'яснень стосовно роботи помічника адвоката за трудовим договором (контрактом)» від 27.09.2013 р. URL:https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2016-03-17-r-shennya-rau-7_56eac5731ca07.pdf

Література:

1. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.<https://pravo-izdat.com.ua/novinki/aktualni-problemi-advokaturi>
2. Бакаянова Н.М. Основи адвокатури України: функціональні та організаційні аспекти: монографія. Одеса: Юридична література, 2017. 357 с.
3. Вільчик Т.Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні : монографія / Т.Б. Вільчик. Харків: Право, 2015. 400 с.
4. Вільчик Т.Б. Адвокатська діяльність в умовах сучасних інформаційних технологій (§11.1). Moderní aspekty vědy: XIII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2021. str. 548 (447-464).
5. Вільчик Т, Святоцька В., Бакаянова Н. Інститут адвокатури у національній правовій доктрині. Вступне слово. Право України. 2019. № 12. С. 11-15.
6. Vilchuk T. DUTIES OF A LAWYER TO A COURT AND TO A CLIENT. Russian Law Journal. 2018; 6(4):62-99. <https://doi.org/10.17589/2309-8678-2018-6-4-62-99>
7. Vilchuk, T., Sokolova, A., & Demchyna, T. (2021). Regulation of advocacy profession: global trends. Cuestiones Políticas, 39(69), 689-706. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.43>
8. Деонтологічні засади діяльності адвокатів: міжнародні стандарти та вітчизняне законодавство. Стаття Вісник Ради адвокатів Одеси. 2019 р. Одеса. 2019. С.26-29.
9. Вільчик Т.Б., Святоцька В.О. Міжнародні стандарти адвокатури: проблеми імплементації у національну правову систему // Право України. № 12. 2019. С.54-69.

10. Вільчик, Т. Б. (2022). Адвокатура та судова влада: історичні аспекти взаємодії. Форум Права, 72 (1), 50–61.
<http://doi.org/10.5281/zenodo.6783715>
11. Tetyana VILCHYK, Oksana SHCHERBANYUK, Kornelia WOLK, Models of the Bar's Institute Organization in the European Union and Central Asia: A Comparative Legal Study. Конституційно-правові студії. № 4. 2022.
12. Tetiana Vilchyk. Rechtliche und organisatorische Aspekte der ukrainischen Anwaltschaft unter Kriegsrecht. Ukraine-Krieg und Recht. (UKuR). 2022, 418.
13. Вільчик Т.Б, Професійні права адвокатів та гарантії адвокатської діяльності у країнах Європейського Союзу / Науковий вісник Ужгородського Національного університету. 2018. С 143-147.
14. Вільчик, Т. Б. (2022). Право на безоплатну правову (юридичну) допомогу по цивільних справах у практиці Європейського Суду з прав людини. Форум Права, 73(2), 58-66. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.6471073>
15. Заборовський В. В. Правовий статус адвоката в умовах становлення незалежної адвокатури України: монографія. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 900 с. С. 345.
16. Зейкан Я. П., Лисак О. М., Рябець Н. М. Адвокатська техніка (підготовка до процесу і методики переконання). Київ: Дакор, 2020. 618 с.
17. Іваницький С.О. Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: принципи та система: Монографія. Київ: Інтерсервіс, 2017. 800 с.
18. Лапкін А.В. Організація судових та правоохоронних органів України. Навчальний посібник у схемах. Київ: Право, 2018, 114 с.
19. Матвєєвський О.В., Ярова Л.В. Організація судових і правоохоронних органів України. Курс лекцій. Київ: Фенікс, 2020. 376 с.
20. Москвич Л.М. Назаров І.В., Овсяннікова О.О. Організація судових та правоохоронних органів. Частина 1: Основи судоустрою України. Харків: Право, 2018, 244 с.
21. Організація адвокатури та адвокатська діяльність: навч. посіб. для підгот. до комплекс. іспиту / [Т.Б.Вільчик, І.В.Назаров, Овчаренко О.М та ін.]. Харків: Право, 2021 р. С. 448..

22. Правозахисний рух // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. (відп. ред.) [та ін.]. К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2020. Т. 5 : П-С. 736 с.
23. Практичний посібник щодо прийнятності заяв. Видання Європейського суду з прав людини. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/human-rights/echr-admissibility-guide.pdf>
24. Святоцька В. О. Стандарти організації та професійної діяльності адвокатури: порівняльно-правове дослідження: монографія. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2019. 480 с.
25. Слива Л. Стратегія та тактика консультативної діяльності адвоката. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 9. С. 286-293. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2019/9/50.pdf>.
26. Сторінка Європейського суду з прав людини з інформаційно-аналітичними матеріалами українською мовою. URL: https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ukr&c=#n14091407416510762471552_pointer
27. Судові та правоохоронні органи України : навч.-метод. посіб. / [уклад.: Н. М. Бакаянова та ін.]. Одеса : Фенікс, 2018. 246 с.
28. Тетарчук І.В. Судові та правоохоронні органи України. Для підготовки до іспитів. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 202 с.
29. Європейський суд з прав людини : питання й відповіді. Секретаріат Суду. URL: <https://helsinki.org.ua/files/docs/1290530114.pdf>.

Інтернет-ресурси.

1. <http://zakon1.rada.gov.ua> – Верховна Рада України
2. <http://www.unba.org.ua/> - Національна асоціація адвокатів України
3. <https://minjust.gov.ua> - Міністерство юстиції України
4. <http://www.court.gov.ua> - Судова влада України (офіційний портал)
5. <http://www.ccu.gov.ua> - Конституційний Суд України
6. <http://www.scourt.gov.ua> - Верховний Суд

7. <http://sc.gov.ua> – Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
8. <https://npu.ua> - Нотаріальна палата України
9. <https://www.ombudsman.gov.ua> - Уповноважений з прав людини Верховної Ради України
10. <https://www.gp.gov.ua/ua/index.html> - Офіс Генерального прокурора
11. <https://dbr.gov.ua/> - Державне бюро розслідувань
12. <https://ssu.gov.ua/dosudove-rozsliduvannya> - Служба безпеки України
13. <https://nabu.gov.ua/> - Національне антикорупційне бюро України
14. <https://www.facebook.com/sap.gov.ua/> - Спеціалізована антикорупційна прокуратура
15. <http://ulaf.org.ua/> - Українська Фундація правової допомоги
16. <http://reestr.court.gov.ua> - Єдиний державний реєстр судових рішень
17. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#> - Офіційний веб-сайт Європейського суду з прав людини. База рішень Європейського суду з прав людини.
18. <http://espch.kau.in.ua/perekladi-praktiki-espl/> - Переклади практики ЄСПЛ

6. ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

«Практикум адвокатури» є навчальною дисципліною, яка викладається кафедрою адвокатури для студентів. Оцінювання рівня знань студентів здійснюється на основі результатів поточного контролю (ПК) у діапазоні від 0 до 100 балів за навчальний курс. Залік виставляється, якщо студент набрав від 60 до 100 балів. Мінімально необхідна для отримання заліку кількість балів – 60. Загальним об'єктом оцінювання знань є відповідні частини навчальної програми «Практикум адвокатури», засвоєння якої перевіряється під час практичних занять та написання письмових робіт.

У разі невиконання завдань поточного контролю з об'єктивних причин студенти мають право на ліквідацію заборгованості. Час та порядок її проведення визначається кафедрою.

Завданням ПК є перевірка розуміння та засвоєння навчального матеріалу, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь застосовувати отримані знання при відповіді на теоретичні запитання та при вирішенні практичних завдань.

Критерії оцінювання знань та умінь студентів протягом ПК:

Вид активності	Зміст активності	Кількість видів	Кількість балів за вид	Всього (в балах)
1	2	3	4	5
	<i>Основні</i>			
Присутність на лекціях	Протягом всього курсу	11	0,5	5,5
Присутність на практичних заняттях	Протягом всього курсу	13	0,5	6,5
Теоретичні відповіді на заняттях	Розкриття питання плану теми	10	до 1	10
Активна участь студентів уздачі кваліфікаційного іспиту, медіації, модельному судовому засіданні, здійсненні консультативної роботи,	Після вивчення відповідних тем	10	до 4-х	до 40-ти

тощо				
Складання процесуальних документів	Після вивчення відповідних тем	3	до 4-х	до 12-ти
Контрольні завдання	Письмовий тест після вивчення відповідних тем	3	до 5-ти	до 15-ти

Додаткові

Презентація	Доповідь (виступ з показом слайдів на задану тему на практичному занятті) з презентацією за допомогою технічних засобів	1	до 5-ти	до 5-ти
Опублікування тез наукової доповіді на конференції.	Публікація тез наукової доповіді за темою, що входить до предмета навчальної дисципліни	Не обмежено	12	12
Опублікування наукової статті	Публікація наукової статті за темою, що входить до предмету Вивчення дисципліни	Не обмежено	12	12
Робота з науковою літературою	Анотування (рецензування) наукових статей, монографій за темами курсу (до трьох статей	1	1,5 бали за статтю (5 балів за три статті); 5 балів	до 5-ти

	Або одна монографія		за одну монографію	
Розробка кейсів, слайдів, схем, таблиць	Схематичне представлення матеріалу за темами курсу (не менше 2-х тем)	1	до 5-ти	до 5-ти
Участь у роботі студентського гуртка	Виступ з доповіддю на засіданні гуртка, участь у обговореннях	Не обмежено	до 5-ти	до 5-ти

Пояснення:

Максимальна кількість балів за результатами практичних занять - **100**. Мінімальна кількість балів –**60**. *Основні види активності* дають студенту можливість набрати бали, необхідні для складання заліку. Вони є обов'язковими для всіх студентів. Різні види активності доповнюють одне одного, за рахунок чого у студента є певний «запас балів». За рахунок одного виду активності студент компенсує недоодержані за іншим видом.

Відвідування занять передбачає фізичну присутність студента на занятті. Бали нараховуються за кожне фактично відвідане заняття незалежно від того, відповідав студент на них, чи ні. Бали не нараховуються у випадках, коли студент був відсутній (незалежно від причини відсутності), запізнився на заняття, був не готовий по темі або допускав порушення навчальної дисципліни.

Відповіді на заняттях передбачають розкриття питань по темі курсу, вирішення практичних завдань, доповнення. Залежно від обсягу та якості відповіді їх можна оцінювати до 1 балів за заняття.

Контрольні завдання здійснюються у формі відкритого тесту, який полягає у наданні розгорнутої письмової відповіді на поставлене проблемне питання з теми курсу. Відповіді оцінюються за повнотою та правильністю в обсязі від 0 до 5 балів.

Додаткові види активності дають можливість добрати бали до 40 (якщо це потребується). Додаткові види застосовуються як альтернативні за бажанням студента і за узгодженням з викладачем, та мають на меті стимулювання студента до самостійної, наукової, творчої роботи. Можливе обрання лише одного додаткового виду активності, крім виступу із доповіддю на конференції будь-якого рівня та (або) опублікування тез доповіді або наукової статті, з обов'язковою рецензією викладача кафедри адвокатури.

Написання і опублікування тез передбачає підготовку тез наукової доповіді і їх опублікування у збірнику певної студентської наукової конференції, а також виступ на ній (за можливості) з тематики, що входить до предмета навчальної дисципліни. Тематика тез та конференція, на яку вони будуть подані, визначаються студентом за погодженням з викладачем (науковим керівником).

Опублікування наукової статті передбачає підготовку, рецензування та опублікування наукової статті з теми, що входить до даної дисципліни в будь-якому виданні правничого спрямування.

Робота з науковою літературою передбачає ознайомлення студентів з додатковою науковою літературою по тематиці навчальної дисципліни, а також її анотування (рецензування). Може включати вивчення наукових статей або монографії. Анотація (рецензія) складається письмово від руки окремо на кожну статтю обсягом 1,5-2 стор., на монографію – 5 стор. Перелік статей (монографій) визначається студентом за погодженням з викладачем.

Складання тестів передбачає підготовку студентами тестових завдань з тематики курсу (яка визначається студентами за погодженням з викладачем). Кожний тест, належним чином складений і оформлений (30 питань і на них по 3-4 варіанти відповіді, одна з яких є правильною). Тести мають бути оригінальними і не повинні дублювати питання, розроблені кафедрою.

Складання задач передбачає самостійну розробку студентами практичних завдань по темах курсу. Задача має включати формулювання практичної ситуації та постановку питань до неї. Оцінюється оригінальність задачі, її змістовність, проблемність питань, на які вона розрахована. Кожна задача оцінюється у 1 бал, тобто за 5 задач студенти можуть отримати 5 балів.

Розробка схем, таблиць передбачає схематичне представлення матеріалу по темах курсу у виді схем, таблиць, діаграм. Кожній схемі відповідає певне питання курсу. Оцінюється оригінальність, логічність, системність складання схеми.

Розробка презентації передбачає представлення за допомогою аудіовізуальних технічних засобів (ноутбук, проектор тощо) розробок студента з окремих питань або тем курсу. Об'єднує елементи наукової доповіді та складання схем і таблиць. Одна презентація повинна містити не менше 7 елементів, і оцінюється до 5 балів. Оцінюється оригінальність презентації, рівень її технічної підтримки, повнота і змістовність викладення матеріалу.

Підсумковий бал за результатами поточного контролю (ПК) обчислюється під час останнього практичного заняття відповідного семестру.

Результати ПК знань студентів своєчасно вносяться до журналу обліку роботи викладача та регулярно оприлюднюються в академічній групі (особисто студенту за його запитом).

У разі невиконання завдань поточного контролю (ПК) з об'єктивних причин студенти мають право на ліквідацію заборгованості. Час та порядок складання визначається кафедрою.

7. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота є важливим фактором засвоєння навчального матеріалу. Мета самостійної роботи – формування самостійності студента, його вмінь, знань, навичок, що здійснюється опосередковано через зміст і методи усіх видів навчальних занять.

Самостійна робота – це робота студентів, що планується та виконується за завданнями та під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі.

Завдання самостійної роботи студентів із дисципліни: засвоїти, закріпити та систематизувати відповідні теоретичні знання, а також уміти застосовувати їх під час виконання практичних завдань. Самостійна робота студентів забезпечує їх підготовку до поточних аудиторних занять.

Зміст самостійної роботи студентів із дисципліни «Практикум адвокатури» визначається навчальною програмою дисципліни.

Самостійна робота сприяє:

- поглибленню і розширенню знань;
- формуванню інтересу до пізнавальної діяльності;
- оволодінню прийомами процесу пізнання;
- розвитку пізнавальних здібностей.

Для контролю оволодіння знаннями, що одержані студентом самостійно під час вивчення навчальної дисципліни «Практикум адвокатури», використовуються контрольні питання та тестові завдання. Частина із запропонованих нижче контрольних питань і тестових завдань буде використовуватися при проведенні модульних та підсумкових контролів знань студентів, тому їх вирішення сприятиме як підвищенню рівня знань, так і отриманню високих рейтингових балів.

8. ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

1. Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю.
2. Процедура складення кваліфікаційного іспиту адвоката.
3. Методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні.
4. Заявлення відводу членам кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
5. Порядок і строки оскарження рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про відмову видачі свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту.
6. Процедурні аспекти проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.
7. Звільнення від стажування.

8. Порядок оскарження рішення Ради адвокатів щодо стажування адвоката.
9. Отримання посвідчення адвоката та свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.
10. Стадії дисциплінарного провадження щодо адвоката.
11. Розгляд скарг (заяв) кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури щодо адвокатів.
12. Представництво адвоката під час дисциплінарного провадження.
13. Заявлення відводу членам кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
14. Процедура розгляду дисциплінарної справи кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
15. Порядок оскарження рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
16. Аналіз практики кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
17. Проблеми запровадження в Україні міжнародних стандартів притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності.
18. Взаємовідносини адвоката з клієнтом (етичні, психологічні та правові аспекти).
19. Перша зустріч адвоката з клієнтом.
20. Форма та зміст договору про надання професійної правничої допомоги, його правова природа.
21. Укладення договору про надання професійної правничої допомоги між адвокатом і клієнтом.
22. Підстави для відмови адвоката в укладенні договору з клієнтом.
23. Підстави припинення договору про надання професійної правничої допомоги та його наслідки.
24. Розірвання договору про надання професійної правничої допомоги (практичні, психологічні та етичні аспекти).
25. Порядок обчислення та обґрунтування розміру гонорару адвоката. Підстави для зміни розміру гонорару, порядок сплати та умови повернення гонорару. Рішення Верховного Суду у справах: 1) № 826/2689/15 від 09 квітня 2019 р., 2) № 823/2638/18 від 16.05.2019 р.; 3) № 826/856/18 від 22.12.2018 р.; 4) № 906/194/18 від 05.02.2018 р.; 5) № 910/15944/17 від 24.01.2019 р. та ін.
26. Відповідальність адвоката перед клієнтом.
27. Ордер адвоката. Порядок оформлення та видачі.
28. Адвокатське досьє: практичні рекомендації з ведення.
29. Порушення прав і гарантій адвокатів під час здійснення ними професійної діяльності: аналіз практики.

30. Захист професійних прав адвокатів та реалізації гарантій адвокатської діяльності органами адвокатського самоврядування.

31. Обов'язок дотримання адвокатом адвокатської таємниці та гарантії її забезпечення.

32. Практичні рекомендації щодо захисту (самозахисту) прав адвоката:

1) у разі проведення обшуку у адвоката або у його клієнта та тимчасового доступу до речей і документів;

2) у випадку недопуску адвоката до участі у слідчій дії, в якій його участь є обов'язковою;

3) у зв'язку із незаконним розголошенням, витребуванням та вилученням документів, пов'язаних зі здійсненням адвокатської діяльності;

4) за умови незаконного залучення адвоката до участі у оперативно-розшуковій діяльності;

5) у зв'язку із порушенням адвокатської таємниці та конфіденційності побачення адвоката з клієнтом;

6) у разі незаконного проникнення у офіс адвоката;

7) під час порушення прав адвоката при оголошенні йому підозри;

8) у випадку незаконного затримання адвоката;

9) у разі порушення вимог Закону про повідомлення регіональної ради адвокатів про необхідність виїзду її представника для участі у слідчих та інших процесуальних діях з метою захисту прав і інтересів адвоката, тощо.

33. Методика і тактика адвокатської діяльності: сутність та значення.

34. Методика підготовки до участі адвоката у судовому процесі, вивчення матеріалів справи.

Аналіз доказів по справі.

35. Обрання адвокатом правової позиції у справі та узгодження її з клієнтом.

36. Методика і тактика адвокатської діяльності у кримінальному судочинстві.

37. Методика та тактика виступу адвоката із захисною промовою.

38. Методика і тактика адвокатської діяльності під час розгляду цивільних і господарських справ.

39. Методика та тактика виступу адвоката у судових дебатах.

40. Методика і тактика підготовки та участі адвоката у процесі укладення угод.

41. Основи ораторського мистецтва адвоката.

42. Правове становище та завдання адвоката під час проведення медіації.

43. Міжнародні стандарти медіації.

44. Європейський кодекс етики медіаторів.

45. Принципи медіації.

46. Особливості укладання договору про проведення медіації.

47. Медіаційна процедура. Стадії медіації.

48. Засоби сприяння адвокатом досягненню медіаційної угоди.

49. Порядок припинення медіації адвокатом.
50. Основи конфліктології у адвокатській діяльності. Правове регулювання, порядок та умови проведення конкурсу з відбору адвокатів, які залучаються для надання безоплатної вторинної правової допомоги.
51. Укладення контрактів з адвокатами, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на постійній та тимчасовій основі.
52. Практичні аспекти надання безоплатної вторинної правничої допомоги на досудових стадіях кримінального судочинства.
53. Надання адвокатом безоплатної вторинної правничої допомоги на судових стадіях кримінального судочинства: практичні аспекти реалізації.
54. Надання адвокатом безоплатної вторинної правничої допомоги у цивільному та адміністративному судочинстві.
55. Підстави для відмови в наданні безоплатної вторинної правової допомоги.
56. Заміна адвоката, який надає безоплатну вторинну правничу допомогу.
57. Підстави та порядок припинення надання безоплатної вторинної правової допомоги адвокатом.
58. Перевірка якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги.
59. Юридична відповідальність адвоката при наданні безоплатної правової допомоги.
60. Оплата праці адвоката при наданні БПД.
61. Методика розрахунку розміру витрат адвоката, пов'язаних з наданням безоплатної вторинної правової допомоги.
62. Правова природа та роль адвоката у конституційному процесі.
63. Особливості організації роботи адвоката при підготовці до участі у розгляді справ Конституційним Судом України.
64. Проблеми практичної реалізації повноважень адвоката у конституційному судочинстві.
65. Форми звернення до Конституційного Суду України. Стадії конституційного провадження.
66. Особливості доказової діяльності адвоката у конституційному судочинстві.
67. Залучення спеціалістів до участі у конституційному судочинстві.
68. Сутність консультативної роботи адвоката (правові, етичні, психологічні аспекти).
69. Організаційні аспекти здійснення прийому громадян адвокатом.
70. Стадії консультативної діяльності адвоката.
71. Проведення адвокатом інтерв'ю клієнта.
72. Дії адвоката щодо збору та аналізу інформації під час проведення консультативної роботи.
73. Методи оцінки адвокатом обставин справи або проблемної ситуації клієнта при здійсненні консультативної роботи.

74. Вироблення правової позиції у справі. Визначення всіх можливих способів вирішення конфлікту.
75. Проблеми реалізації адвокатом права на здійснення консультативної роботи:
- 1) Методика та тактика реалізації адвокатом права на опитування осіб.
  - 2) Практичні проблеми реалізації права адвокатський запит.
76. Сутність та значення принципу захисту прав людини в праві Європейського Союзу.
77. Порядок звернення до Європейського Суду з прав людини. Участь адвоката у різних стадіях судового провадження.
78. Повноваження адвоката при розгляді справ у Європейському Суді з прав людини.
79. Особливості доказової діяльності адвоката у Європейському Суді з прав людини.
80. Роль адвоката на стадії виконання рішень Європейського Суду з прав людини.
81. Проблеми застосування практики Європейського Суду з прав людини у практичній діяльності адвокатів.

7. ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ПИТАННЯ ДО ТЕМИ № 1

«Модельне складання кваліфікаційного усного іспиту для набуття права на

заняття адвокатською діяльністю перед «кваліфікаційною комісією адвокатури»

I. Історія адвокатури. Правовий статус адвокатури та адвокатська діяльність.

1. Походження та історичний шлях світової адвокатури. Адвокатура і судові оратори Стародавньої Греції та Риму.
2. Історія української адвокатури. Судове представництво в Київській Русі у IX-XIII століттях та характерні риси цього представництва.
3. Судова реформа 1864 року в Росії. Присяжні повірені в Україні. Повноваження Рад присяжних повірених. Принципи організації та діяльності адвокатури у 1864-1917 роках. Найбільш відомі адвокати цього періоду.
4. Закон України «Про адвокатуру» 1991 року. Його підготовка, прийняття та введення в дію. Набуття статусу адвоката за цим Законом. Права і обов'язки адвоката, оплата праці та дисциплінарна відповідальність за Законом України «Про адвокатуру».
5. Завдання адвокатури згідно з Конституцією України. Нормативно- правові акти, що регулюють діяльність адвокатури у сучасний період.
6. Положення про Раду адвокатів України.
7. Положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури.
8. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України.
9. Організаційні форми адвокатської діяльності за Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».
10. Види адвокатської діяльності: загальна характеристика.
11. Встановлення розміру та порядку внесення гонорару.
12. Обрання правової позиції по справі та узгодження її з клієнтом, можливості та підстави.
13. Припинення виконання доручення та дострокове розірвання угоди про надання професійної правничої (правової) допомоги.
14. Структура органів адвокатського самоврядування відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».
15. Поняття адвокатської таємниці та гарантії адвокатської діяльності згідно із Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».
16. Система безоплатної професійної правничої (правової) допомоги громадянам в Україні. Роль адвокатури в ній.
17. Первинна та вторинна безоплатна професійна правнича (правова) допомога.
18. Набуття права на заняття адвокатською діяльністю.
19. Стажування, його мета та порядок проходження. Правовий статус стажиста адвоката.

20. Дисциплінарна відповідальність адвоката. Правові підстави та види дисциплінарних стягнень.

II. Правила адвокатської етики

1. Основні принципи адвокатської етики.
2. Незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності. Обов'язки адвоката щодо дотримання цього принципу.
3. Дотримання принципу законності.
4. Дотримання принципу пріоритету інтересів клієнта для адвоката.
5. Неприпустимість конфлікту інтересів.
6. Конфіденційність. Обов'язок адвоката зберігати адвокатську таємницю.
7. Компетентність та добросовісність. Обов'язки адвоката щодо дотримання цього принципу. Чесність та добропорядна репутація.
8. Повага до адвокатської професії. Обов'язки адвоката щодо дотримання цього принципу.
9. Вимоги до рекламування адвокатської діяльності.
10. Етичні засади відносин адвоката з клієнтами. Підстави для надання адвокатом професійної правничої (правової) допомоги.
11. Особи, від яких адвокат може прийняти доручення на надання професійної правничої (правової) допомоги.
12. Інформування адвокатом клієнта щодо ведення дорученої йому справи.
13. Одностороннє розірвання клієнтом або договору про надання професійної правничої (правової) допомоги. Обов'язки адвоката при розірванні договору.
14. Етичні аспекти здійснення захисту за дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної професійної правничої (правової) допомоги, або в разі залучення захисника для проведення окремої процесуальної дії.
15. Загальні етичні засади взаємин адвоката з судом.
16. Загальні етичні засади взаємин між адвокатами.
17. Загальні етичні засади взаємин адвоката з прокурором.
18. Дотримання норм адвокатської етики в громадській, науковій та публіцистичній діяльності адвоката. Дотримання принципів толерантності та терпимості, корпоративності, збереження довіри суспільства, конфіденційності та недопущення будь-яких проявів дискримінації.
19. Принципи поведінки адвокатів у соціальних мережах. Дотримання принципів незалежності, професійності та відповідальності, а також принципів чесності, стриманості, коректності та гідності при користуванні адвокатом соціальними мережами, Інтернет – форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет.
20. Відповідальність за порушення Правил адвокатської етики.

ВИДИ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ ДО ТЕМИ № 2

«Модельне складання кваліфікаційного письмового іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю перед «кваліфікаційною комісією адвокатури»

За запропонованою фабулою необхідно скласти такий процесуальний документ:

1. Заяву про забезпечення позову у цивільній справі.
2. Заяву про перегляд заочного рішення.
3. Заяву про видачу судового наказу.
4. Заяву про скасування судового наказу.
5. Заяву у справі окремого провадження про визнання особи померлою.
6. Клопотання про відстрочення та розстрочення судових витрат, зменшення їх розміру або звільнення від їх оплати.
7. Позовну заяву про визнання правочину недійсним.
8. Позовну заяву про захист права власності та визнання права власності на майно.
9. Позовну заяву про захист права інтелектуальної власності.
10. Позовну заяву про стягнення суми боргу.
11. Позовну заяву про відшкодування майнової та немайнової шкоди.
12. Позовну заяву про визнання права власності на спадкове майно.
13. Позовну заяву про розірвання шлюбу.
14. Позовну заяву про стягнення аліментів на двох неповнолітніх дітей.
15. Позовну заяву про визнання особи такою, що втратила право користування жилим приміщенням.
16. Позовну заяву про поновлення на роботі незаконно звільненого працівника та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.
17. Відповідь на відзив або заперечення позивача на відповідь на відзив.
18. Мирову угоду по розділу майна подружжя.
19. Апеляційну скаргу на рішення суду у цивільній справі.
20. Заяву про перегляд рішення за нововиявленими обставинами.

КЕЙС ДО ТЕМИ № 3

«Модельне засідання «кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури».

До кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури надійшла скарга про порушення Правил адвокатської етики адвокатами Петренко А.І. і Петренко О.В., які представляли сторони у одній цивільній справі: Петренко А.І. – представник позивача К., Петренко О.В. – представник відповідача В. Скаржнику В. після розгляду справи стало відомо, що адвокати Петренко А.І. і Петренко О.В. є подружжям, але цей факт приховали.

Ця обставина, на думку скаржника В., призвела до винесення судового рішення не на його користь, оскільки адвокати з самого початку домовилися із позивачем К. про таке рішення суду.

КЕЙСИ ДО ТЕМИ № 4

«Проведення першої зустрічі адвоката з клієнтом: ділова гра. складання адвокатом договору про надання професійної правничої допомоги»

Кейс 1.

Клієнт А. звернувся до адвоката С. за правничою допомогою у кримінальному провадженні, в якому А. виступає в якості обвинуваченого за ст. 186 КК України. З його слів, досудове розслідування проводить старший слідчий Київського районного відділу поліції капітан поліції Д., потерпілому матеріальна та моральна шкода не відшкодована. Коли троє обвинувачених Б. і В. були потерпілого, А. знаходився поруч із ними. Б. забрав у потерпілого гроші та мобільний телефон «Нокія», який в подальшому продав незнайомому на ринку «Барабашово», а гроші забрав собі.

Кейс 2.

Клієнт А. звернулася до адвоката С. за правової допомогою у кримінальному провадженні, в якому А. виступає в якості потерпілої в наслідок ДТП. З її слів, обвинувачений водій В. лише в перший день, коли А. доставили до лікарні, приніс їй півкілограма яблук, два кілограма апельсинів і пачку печива. Зайшовши до палати, де перебувала потерпіла А., він сказав: «Скажи спасибі за те, що я тебе не вбив!» Згідно до висновку судово-медичної експертизи потерпілій спричинені тяжкі тілесні ушкодження. Вона А. продовжує проходити курс лікування. Потерпіла А. бажає, щоб винуватий в ДТП водій В. був притягнутий до кримінальної відповідальності, поніс саме суворе покарання і відшкодував потерпілій А. матеріальну та моральну шкоду.

Кейс 3.

Клієнт А. звернулася до адвоката С. за правової допомогою у цивільній справі, в якій А. виступає в якості відповідача за позовом Б. до А. про розірвання шлюбу, стягнення аліментів і розділ майна, що є сумісною власністю подружжя. А. пояснив, що у них з дружиною двоє неповнолітніх дітей Тетяна, 10.10.2013 року народження, і Сергій, 23.01.2018 року народження. Дружина Б. в цей час не працює, перебуває у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

Кейс 4.

Клієнт О. звернувся до адвоката Ш. за правової допомогою для оскарження в адміністративному порядку незаконних дій відділу РАГСу, співробітники якого відмовили О. у видачі свідоцтва про смерть його діда Б. Клієнт О. пояснив адвокату Ш., що його дід Б. загинув у

2014 році у зоні проведення АТО, а у 2018 році місцевий суд міста Маріуполя Донецької області визнав його діда Б. померлим. Співробітник РАГСу відмову обґрунтувала тим, що свідоцтво про смерть Б. було видано його родичам. Проте О. вважає, що свідоцтво про смерть Б. було видано у зв'язку із смертю іншої особи, оскільки дата народження (число) і прізвище якої відрізняється від прізвища її діда Б. однією літерою (замість «и» в прізвищі написана «і»). Представник РАГСу пояснив, що різниця літер у написанні прізвища пояснюється неправильним перекладом з російської на українську мову. А зазначення іншої дати народження пояснюється тим, що гр-н Б. перебував на стаціонарному лікуванні у психіатричній лікарні, родичів у нього не було, а така дата народження була помилково зазначена в історії хвороби хворого Б., оскільки він міг назвати лише місяць і рік свого народження, дату він згадати не зміг.

Кейс 5.

Адвокат С. – представник Федоренко А., звернувся до суду із заявою про визнання її чоловіка Федоренко Б. обмежено дієздатним на тій підставі, що він систематично зловживає спиртними напоями і не приносить додому заробітної плати, виносить з будинку речі і пропиває їх. На утриманні позивачки знаходяться двоє неповнолітніх дітей і непрацездатна мати. У судовому засіданні інспектор відділу соціального захисту, залучений як представник органу опіки і піклування, зробив висновок: «Заяву Федоренко потрібно задовольнити, тому що заробітна плата дружини невелика, у родини двоє неповнолітніх дітей, поведження чоловіка ставить родину у тяжке матеріальне становище». Федоренко Б. у судові засідання не з'явився, проте повістку в суд одержав. Суд визнав Федоренко Б. обмежено дієздатним. Згодом представник Федоренко Б. оскаржив рішення суду.

Питання по кейсу:

1. Чи правомірно вирішив суд?
2. На яких підставах і хто запросив представника органу опіки і піклування?
3. Підготуйте проекти документів:
  - Заяву про визнання обмежено дієздатним.
  - Ухвалу суду про залучення в процес представника органу опіки і піклування.
  - Ухвалу суду про призначення експертизи.
  - Судове рішення.
  - Апеляційну скаргу.

СУДОВІ РІШЕННЯ ДО ТЕМ № 6-10

«Модельне судове засідання (за фабулою справи)» і

№ 11 «Напрацювання практики публічної промови адвоката перед камерою»

Фабула 1.

В И Р О К¹
ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

10 вересня 2019 року Ленінський районний суд м. Харкова (діє на підставі п. 3 розділу XII прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 30.09.2016 р.) у складі:

головуючого - судді - Ольховського Є.Б.,
за участю секретаря - Алімурадової Т.Я.

сторін кримінального провадження: прокурора – Хірний В.О., представника потерпілого - Шандула О.О., потерпілого ОСОБА_1 , обвинуваченого - ОСОБА_2, захисника – Дорохова О.П., розглянувши у відкритому судовому засіданні в залі суду в м. Харкові кримінальне провадження за обвинуваченням:

ОСОБА_2, ІНФОРМАЦІЯ_1, уродженець м. Харків, українець, громадянин України, з вищою освітою, має на утриманні малолітню дитину, раніше не судимого, який зареєстрований та мешкає за адресою: АДРЕСА_1

у вчиненні кримінального правопорушення передбаченого ст. 128 КК України, -

В С Т А Н О В И В:

27.02.2018 року близько 19 год. 30 хв., ОСОБА_2 знаходився в коридорі нежитлового приміщення ФОП ОСОБА_6 за адресою: АДРЕСА_2, де працював неофіційно на посаді ювеліра. Знаходячись на вищевказаному місці, ОСОБА_2 показував робітникам придбаний ним пневматичний пістолет, тримаючи при цьому пістолет в своїх руках та направляючи його у різні боки. Згідно висновку судово-балістичної експертизи № 241 від 24.04.2018 наданий на експертизу пістолет є газобалонним пневматичним тренувальним пістолетом промислового виготовлення, моделі «Х-В-О», калібру 4,5 мм іноземного виробництва, призначеним для стрільби сферичними кулями не бойового призначення типу «ВВ» калібру 4,5мм і до категорії вогнепальної зброї не належить. Слідів конструкційних змін у даному пістолеті з метою можливості виробництва з нього пострілів нештатним патроном не виявлено. Пістолет працездатний і для здійснення пострілів сферичними кулями типу «ВВ» калібру 4,5 мм придатний при наявності в пістолеті спорядженого газового балончика та сферичних куль. В цей час, в кабінеті № 6, котрий розташований навпроти місцезнаходження ОСОБА_3 , та двері якого були відчинені настіж, сидів потерпілий ОСОБА_1 ОСОБА_2 , не передбачаючи можливості настання в результаті своїх протиправних дій суспільно-небезпечних наслідків, а саме спричинення тілесних ушкоджень, хоча повинен був і міг передбачити, проявивши злочинну недбалість, не передбачаючи ушкоджень ОСОБА_1 та не бажаючи їх настання,

---

¹Вирок Ленінського районного суду м. Харкова від 10.09.2019 року по справі № 42/3178/18 //Єдиний державний реєстр судових рішень України. Електронний ресурс. Код доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84142141>.

які за обставинами події повинен був і міг передбачити, здійснив постріл з вищевказаного пневматичного пістолету у бік ОСОБА_1 від пострілу з пістолету потрапила потерпілому ОСОБА_1 в праве око. Після чого ОСОБА_2 відвіз ОСОБА_1 в КЗОЗ ХМКЛ № 14, де йому було надано медичну допомогу.

Згідно висновку судово-медичної експертизи № 09-2059/2018 від 22.05.2018 на момент госпіталізації до КЗОЗ ХМКЛ № 14 27.02.2018 у ОСОБА_1 мали місце наступні тілесні ушкодження: тупа травма правого ока у вигляді наскрізної забито-рваної рани очного яблука з ушкодженням по ходу ранового каналу кон'юнктиви ока та склоподібного тіла, яка ускладнилась у своїй течії розвитком гіфами та явищем часткового гемофтальму. Дане поранення сліпо закінчується в ретробульбарному просторі, де на момент оперативного втручання було виявлено чужорідне тіло. Дане ушкодження утворилося від ударно-забійної дії тупого твердого предмету, з обмеженою травмуючою поверхнею, володіючого невисокою кінетичною енергією та могло бути отримане в строк, вказаний в ухвалі суду. Після отримання травми праве око ОСОБА_1 стало сліпим. За ступенем тяжкості дане ушкодження кваліфікується як тяжке тілесне ушкодження.

Допитаний в судовому засіданні обвинувачений ОСОБА_2 свою вину в пред'явленому йому обвинуваченні визнав повністю, щиро покаявся у скоєному злочині, погодився з кваліфікацією вчиненого ним діяння та підтвердив обставини викладені в обвинувальному акті. Прохав суворо його не карати. Цивільний позов, заявлений потерпілим ОСОБА_1, визнав частково та зазначив, що сума заявленого позову дуже завищена. Зауважив, що наніс тілесні ушкодження не навмисно. ОСОБА_4 вибачення потерпілому.

У зв'язку з частковим визнанням обвинуваченим ОСОБА_2 цивільного позову, суд вважав необхідним досліджувати докази по справі у повному обсязі.

- свідок ОСОБА_5 у судовому засіданні пояснив, що потерпілий ОСОБА_1 приходиться йому сином. Син працював на ювелірному ПП «ОСОБА_6» неофіційно. 27.02.2018 року після 20-00 год. він почав дзвонити своєму синові, так як останній зазвичай дзвонив після праці. Він не брав слухавку. О 23-00 год. він додзвонився до потерпілого, який сказав, що він в лікарні після операції. Тоді свідок подзвонив до ОСОБА_6. Той розповів, що в ОСОБА_1 хтось випадково попав вистрілом, коли він повертався додому по вулиці. Він приїхав до сина у лікарню о 7 год. ранку, за ним одразу зайшли до палати робітники Н-ського РВ ХМУ ГУМВСУ в Хар. обл. Оформили заяву. ОСОБА_2 ніяких збитків нам не відшкодував. Потерпілий ОСОБА_1, розповів, що він, 27.02.2018 року знаходиться на своєму робочому місці, у кабінеті, у коридорі стояв підсудний ОСОБА_2, який прямою наводкою здійснив вистріл та потрапив у око синові. Через 2 неділі свідок сам зателефонував до ОСОБА_2, сповістив його, що потерпілий залишився без зору на одне око;

- свідок ОСОБА_7 у судовому засіданні пояснив, що в день інциденту, він приїхав на зустріч до свого знайомого ОСОБА_8 на ПП «ОСОБА_6». З ОСОБА_8 він товаришував близько 8 років. Не дочекавшись його, він збирався йти, зайшов до вбиральні, у коридорі зустрів ОСОБА_2 та

ОСОБА_1, ОСОБА_1 був блідий, ОСОБА_2 тягнув його до лікарні. Свідок запропонував свою допомогу, та вони втрюх поїхали до лікарні ім. Гіршмана. По дорозі, ОСОБА_2 розповів свідку про те, що він комусь розповідав про свій пневматичний пістолет, демонстрував його та якимось чином з однієї кімнати в іншу він пострілом попав у око потерпілому ОСОБА_1 Свідок постріл не чув та не бачив. Вони втрюх приїхали до лікарні. Свідок залишився з потерпілим, ОСОБА_2 поїхав за лікарем та необхідними медикаментами. ОСОБА_2 пропонував потерпілому свою допомогу, як матеріальну, так і іншого характеру.

Відповідно до вимог ст. 95 КПК України суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання.

Згідно до положень ст. 92 КПК України обов'язок доказування провини обвинуваченого покладається на слідчого та прокурора. На обґрунтування обвинувачення прокурором було суду надано кримінальне провадження і заявлено клопотання про огляд в судовому засіданні в якості доказів провини обвинуваченого протоколів слідчих дій, інших процесуальних документів, зазначених в реєстрі матеріалів досудового розслідування та висновків експертів, після дослідження яких, суд дійшов висновку, що винуватість ОСОБА_2 у вчиненні вищезазначених діянь знайшла своє підтвердження в судовому засіданні та підтверджується сукупністю наступних досліджених в судовому засіданні доказів:

- показаннями потерпілого ОСОБА_1 який у судовому засіданні пояснив, що 27.02.2018 року він знаходився на своєму робочому місці на ПП ювелірному підприємстві «ОСОБА_6» по АДРЕСА_3. Працює на цьому підприємстві 3-4 роки дизайнером ювілейних виробів. Сидів за комп'ютером працював. Приблизно о 19-00 год. співробітники почали збиратись до дому. Зі мною в кабінеті був ОСОБА_9 . До кабінету зайшов ОСОБА_10 , вони з ОСОБА_11 домовлялись поїхати разом до дому. ОСОБА_12 вийшов до коридору. Навпроти його кабінету № 6 були відкриті двері кабінету № 4. Потерпілий почув ОСОБА_2, який розповідав, що придбав пістолет, повернувся обличчям до дверей та побачив, що ОСОБА_2 прицілювався пістолетом, який тримав обома руками, на його обличчя та здійснив постріл. Потерпілий ОСОБА_1 схопився за око. Підійшов ОСОБА_8, спитав, що трапилось та попросив не розповідати, що інцидент трапився на роботі. Він, ОСОБА_12 та ОСОБА_11 поїхали до лікарні. В лікарні провели операцію. Вранці написав заяву до поліції. Також зазначив, що з ОСОБА_2 і нього ніяких конфліктів не було, були суто робочі відносини. ОСОБА_2 пояснив йому згодом, що зброя не повинна була бути зарядженою, це випадковість. ОСОБА_2 не пропонував йому гроші за операцію. В 1 та 2 день після інциденту, підсудний купив медикаменти та продукти. Діями ОСОБА_2 потерпілому ОСОБА_1 спричинено матеріальну та моральну шкоду.

- вищезазначеними поясненнями в судовому засіданні свідків: ОСОБА_5, ОСОБА_7 .

Оцінюючи вказані свідчення з огляду на вимоги ст.ст. 85, 86, 87 КПК України суд вважає їх належними та допустимими, оскільки зазначені свідки послідовно давали аналогічні покази і протягом досудового слідства:

- рапортом інспектора Х-ського ОП ГУНП П.І.Е. від 28.02.2018 року;
- протоколом прийняття заяви про вчинене кримінальне правопорушення від 28.02.2018 року від ОСОБА_1, який зазначив, що 27.02.2018 року близько 19-30 год. За адресою: АДРЕСА_2 маловідомий йому ОСОБА_13 пошкодив йому праве око, предметом схожим на пістолет;
- протоколом огляду від 28.02.2018 року, відповідно до якого оглядалось приміщення кімнати АДРЕСА_1, робочі місця. На момент огляду на підлозі або на стінах слідів боротьби, крові не виявлено.
- протоколом огляду від 28.02.2018 року, відповідно до якого, в приміщенні Х-ського ВП ГУНП в Хар. обл. ОСОБА_2 видав предмет схожий на пістолет чорного кольору з маркуванням на стволі Х.В. G., сал. 4.5 мм., 12 F14639. Зі слів, ОСОБА_2, він, 27.02.2018 року зробив вистріл з даного пістолета в обличчя раніше знайомому за адресою: АДРЕСА_2 ;
- протоколом проведення слідчого експерименту від 23.05.2018 року, відповідно до якого в ХОБСМЕ за адресою: м. Харків, вул. Дмитрівська, 14 у присутності понятих, ОСОБА_1 розповів та вказав наочно обставини, які трапились з ним 27.02.2018 року, в результаті яких він отримав тілесні ушкодження;
- випискою з історії хвороби № 2064, відповідно до якої у ОСОБА_14 встановлено діагноз: проникаюча рана склера з внутришньоочним інозороднім тілом правого ока;
- довідкою КУОЗ «Харківської міської клінічної лікарні №14 ім. проф. Л. Л. Гіршмана» від 02.03.2018 року, виданої ОСОБА_1 в тому, що він знаходиться з 27.02.2018 року в КУОЗ «Харківської міської клінічної лікарні №14 ім. проф. Л. Л. Гіршмана» з діагнозом проникаюча рана склера з внутришньоочним чужорідним тілом правого ока, гифема. 27.02.2018 року була проведена первинна хірургічна обробка на правому оці. Пацієнт продовжує курс антибіотиків;
- виписним епікризом, відповідно до якого ОСОБА_1 знаходився на лікарняному в КУОЗ «Харківської міської клінічної лікарні № 14 ім. проф. Л. Л. Гіршмана» з 27.02.2018 р. по 29.03.2018 р. та медичною картою стаціонарного хворого № 2064;
- висновком судово-балістичної експертизи № 241 від 24.04.2018 року, відповідно до якого на даний на експертизу пістолет є газобалонним пневматичним тренувальним пістолетом промислового виготовлення, моделі «Х-В-G» калібру 4.5 мм іноземного виробництва, призначеним для стрільби сферичними кулями не бойового призначення типу «ВВ» калібру 4.5 мм, і до категорії вогнепальної зброї не належать. Слідів конструкційних змін у даному пістолеті з метою можливості виробництва з нього пострілів нештатним патроном не виявлено. Пістолет працездатний і для здійснення пострілів сферичними кулями типу «ВВ» калібру 4.5. мм, придатний при наявності в пістолеті спорядженого газового балончика та сферичних куль;

- висновком судово-медичної експертизи № 09-2059/2018, відповідно до якого на момент госпіталізації до КЗОЗ ХМКЛ № 14 27.02.2018 р. о 20.31 год., згідно наданої завіреної копії медичної картки стаціонарного хворого №2064, у громадянина ОСОБА_1 мали місце наступні тілесні ушкодження: тупа травма правого ока у вигляді наскрізної забито-рваної рани очного яблука з ушкодженням по ходу ранового каналу кон'юнктиви ока та склоподібного тіла, яка ускладнилась у своєї течії розвитком гіфему та явищем часткового гемофтальму. Також слід зазначити, що дане поранення сліпо закінчується ретробульбарному просторі, де на момент оперативного втручання було виявлено чужорідне тіло. Дане ушкодження утворилась від ударно-забійної дії тупого твердого предмету, з обмеженою травмуючою поверхнею, володіючого невисокою кінетичною енергією та могло бути отримане в строк, який вказаний в ухвалі суду. Згідно наданої медичної документації, будь-яких інших тілесних ушкоджень, або їх слідів, крім, вищезазначеної травми, встановлено не було. Слід зазначити, що при аналізі наданої мед документації, будь-яких даних про наявність загрозливих для життя явищ не виявлено. Слід зазначити, що вищезазначена травма потребувала до хірургічного втручання «...Протокол операції №1039 «первичная хирургическая обработка проникающей сквозной склеральной раны...». Згідно наданої медичної документації, на момент госпіталізації в лікувальний заклад, (гострота зору лівого ока у гр. ОСОБА_1 рівна 1.0. Виходячи з того факту, що праве око до травматизації також мало гостроту зору 1.0, а після отримання вищезазначеної травми, праве око стало сліпим, гостра зору стала 1/W Pr./ceartae-до світосприймання), прихожу до висновку, що вищезазначена травма лівого ока за ступенем тяжкості кваліфікується як Тяжке тілесне ушкодження за критерієм стійкої втрати загальної працездатності не менше ніж 1.3 (згідно п. 24 Наказу № 2 МФ від 08.01.1986 р. – стійка втрата працездатності 35%), відповідно до п. 2.1.1. «Г», «Правил судово-медичного визначення ступені тяжкості тілесних ушкоджень», затверджених наказом № 6 МОЗ України від 17.01.1995 р. В провадження судово-медичного експерта не були надані жодні дані, стосовно зброї/знаряддя, а тому дати відповідь на питання № 2 даної постанови, не є можливим. Відповісти на питання № 7 та № 8 даної постанови буде можливо після надання в провадження судово-медичного експерта даних криміналістичного, медико-криміналістичного, балістичних експертиз та при проведенні комплексної судово-медичної експертизи. Для відповіді на питання № 6 даної постанови потрібно проведення слідчого експерименту. До компетенції судово-медичного експерта відноситься встановлення характеру причинно-наслідкових зв'язків між ушкодженням та наслідками цих ушкоджень. З'ясування ж обставин спричинення тілесних ушкоджень є виключною компетенцією судово-слідчих органів.

У судовому засіданні судово-медичний експерт А. висновок підтримав та зазначив, що в тексті висновку зроблена технічна помилка - «...травма лівого ока за ступенем тяжкості кваліфікується як тяжке...», коли вірно «правого ока». Також пояснив, що висновки робив на підставі наданої медичної документації на ім'я ОСОБА_1 90-х років, коли були здорові обидва ока.

За таких обставин, суд вважає доведеним те, що ОСОБА_2 вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ст. 128 КК України, тобто необережне тяжке тілесне ушкодження.

При призначенні обвинуваченому ОСОБА_2 покарання суд враховує ступінь тяжкості вчиненого злочину, дані про особу обвинуваченого, який на обліку у лікаря психіатра та нарколога не перебуває, за місцем проживання характеризується задовільно, на утриманні має малолітню дитину.

Висновком досудової доповіді Новобаварського РВ філії ДУ «Центр апробації» від 01.08.2018 року встановлено, беручи до уваги інформацію, що характеризує особу обвинуваченого, його спосіб життя, історію правопорушень, а також низьку ймовірність вчинення повторного правопорушення, що виправлення ОСОБА_2 без позбавлення волі або обмеження волі на певний строк можливе та не становить небезпеки для суспільства.

Обставинами, що пом'якшують покарання ОСОБА_2 суд визнає його щире каяття.

Обставин, що обтяжують покарання обвинуваченого - не встановлено.

На підставі викладеного, суд вважає за необхідне обрати обвинуваченому ОСОБА_2 покарання у вигляді 2-х років обмеження волі.

Разом з тим, враховуючи те що ОСОБА_2 скоїв ненавмисний злочин, раніше мене судимий, має на утриманні малолітню дитину 2017 року народження та дружину що знаходиться в декретній відпустці, позицію прокурора який вважав що виправлення ОСОБА_2 можливе без реального позбавлення волі, суд вважає що виправлення ОСОБА_2 можливе без ізоляції від суспільства з встановленням іспитового строку.

Призначене судом покарання є необхідним і достатнім для його виправлення та попередження вчинення ним нових злочинів.

Долю речових доказів вирішити відповідно до вимог ст. 100 КПК України.

Розподілити процесуальні витрати відповідно до вимог ст. 124 КПК України.

Заявлений цивільний позов потерпілого ОСОБА_1 про відшкодування матеріальної шкоди, завданої злочином, а саме коштів витрачених на лікування потерпілого в сумі 33737.06 грн., підлягає задоволенню, так як вина обвинуваченого в заподіянні цих збитків доведена повністю письмовими доказами.

Щодо відшкодування моральної шкоди на суму 260 000 грн., суд зазначає, що при стягненні моральної шкоди судом враховується практика Європейського Суду, зокрема рішення від 28.05.1985 року Серія А &96 справа Abdulaziz, CabalesandBalkandali v. UnitedKingdom, де враховано, що деякі форми моральної шкоди, зокрема емоційні страждання, за своєю природою не завжди можуть бути доведені чимось конкретним – суд розцінює як суттєві моральні страждання – порушення звичного ритму життя потерпілого, нервовий стрес, а саме те, що потерпілий втратив зір та йому призначено третю групу інвалідності безстроково, він постійно знаходиться у пригніченому стані, і вважає в цій

частині позов підлягає частковому задоволенню та з ОСОБА_2 підлягає стягненню сума моральної шкоди у розмірі 150000 грн.

Щодо відшкодування витрат на правничу допомогу у розмірі 26 000 грн., суд зазначає:

Відповідно до 1 та 2 ст. 120 КПК України витрати, пов'язані з оплатою допомоги захисника, несе підозрюваний, обвинувачений, крім випадків, передбачених частиною 3 цієї статті. Витрати, пов'язані з оплатою допомоги представника потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача та юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, які надають правову допомогу за договором, несе відповідно потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, юридична особа, щодо якої здійснюється провадження.

Відповідно до ч. 1 ст. 124 КПК України, у разі ухвалення обвинувального вироку, суд стягує з обвинуваченого на користь потерпілого всі здійснені ним документально підтверджені процесуальні витрати.

Відповідно до ч. 4 та 5 ст. 128 КПК України, форма і зміст позовної заяви повинні відповідати вимогам, встановленим до позовів, які пред'являються у порядку цивільного судочинства. Цивільний позов у кримінальному провадженні розглядається судом за правилами, встановленими цим Кодексом, якщо процесуальні відносини, що виникли у зв'язку з цивільним позовом, цим Кодексом не врегульовані, до них застосовуються норми УПК України за умови, що вони не суперечать засадам кримінального судочинства.

Відповідно до ч.2 ст.137 ЦПК України, за результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом з іншими судовими витратами і для цілей розподілу судових витрат розмір витрат на правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката на представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті стороною або третьою особою та розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних виплат.

За частиною 3, 4 статті 137 ЦПК України, для визначення розміру витрат на правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію

сторони або публічним інтересом до справи. У разі недотримання вимог частини четвертої цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на правничу допомогу, які підлягають розподілу між сторонами. Обов'язок доведення не співмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Зі змісту позовної заяви вбачається, що потерпілий просить стягнути з ОСОБА_2 на свою користь 26 000 грн. в рахунок правової допомоги та долучив як доказ 5 квитанцій, відповідно до яких потерпілий ОСОБА_1 на підставі угоди по кримінальному провадженню від 02.05.2018 року сплачував грошові кошти адвокату Ш., у розмірі 26 000 грн., яку суд вважає необхідним стягнути в повному обсязі.

Кейс 2.

Р І Ш Е Н Н Я² І М Е Н Е М У К Р А Ї Н И

“01” листопада 2019 р. Гайсинський районний суд Вінницької області
в складі головуючої Бондар О.В.,

розглянувши без участі сторін в місті Гайсині цивільну справу за позовом ОСОБА_1 до Кунківської сільської ради Гайсинського району Вінницької області, ОСОБА_2, третя особа без самостійних вимог на стороні позивача ОСОБА_3 про визнання заповіту недійсним, -

установив:

08.08.2019 року позивачка звернулася до суду з позовом, в якому просила визнати недійсним заповіт ОСОБА_4, складений 2.10.2018 року, посвідчений в.о. старости Носовецького старостинського округу Кунківської сільської ради Гайсинського району Лівандовською В.О., реєстраційний номер 3-25, за яким ОСОБА_4 заповів належне йому майно ОСОБА_2.

Позовні вимоги обґрунтувала тим, що вона та ОСОБА_3 є спадкоємцями по закону після смерті свого чоловіка та батька ОСОБА_4, померлого ІНФОРМАЦІЯ_1, до складу спадщини входить таке нерухоме майно: житловий будинок по АДРЕСА_1 та земельна ділянка розміром 0,2700 га, земельна ділянка (пай), що розташована на території Носовецької сільської ради Гайсинського району для ведення товарного сільськогосподарського виробництва; відповідно до заповіту, посвідченого в.о. старости Носовецького старостинського округу Кунківської сільської ради Гайсинського району Лівандовською В.О., реєстраційний номер 3-25, ОСОБА_4 заповів належне йому майно ОСОБА_2, проте позивачка зазначає про недійсність і нікчемність зазначеного заповіту, який був підписаний не

---

²Рішення Гайсинського районного суду Вінницької області від 01.11.2019 року по справі № 129/2142/19 //Єдиний державний реєстр судових рішень України. Електронний ресурс. Код доступу:<http://reyestr.court.gov.ua/Review/85560069>

заповідачем, а нею на вимогу в.о. старости ОСОБА_5, а ОСОБА_4 зазначений заповіт не підписував, також текст в заповіті «текст заповіту прочитано мною, ОСОБА_4 особисто у голос, його зміст та умови відповідають дійсним моїм намірам» також виконаний позивачкою; з цих підстав просить визнати оспорюваний заповіт просить визнати недійсним.

В судове засідання позивачка та її представник ОСОБА_6 не з'явилися, в поданій до суду заяві просили позов задовольнити повністю, справу розглянути у їх відсутність.

Відповідач ОСОБА_2 та представник відповідача Кунківської сільської ради Гайсинського району в судове засідання не з'явилися, в поданій до суду заяві просили позов задовольнити повністю, справу розглянути у їх відсутність.

Третя особа без самостійних вимог ОСОБА_3 в судове засідання не з'явився, в поданій до суду заяві просив позов задовольнити повністю, справу розглянути у його відсутність.

З урахуванням позицій сторін, досліджених доказів та вимог закону суд визнає за необхідне позов задовольнити частково, з таких міркувань.

Судом встановлено, що ІНФОРМАЦІЯ_2 в с. Носівці Гайсинського району помер ОСОБА_4, після його смерті відкрилася спадщина у виді житлового будинку по АДРЕСА_1 та земельної ділянки розміром 0,2700 га, земельна ділянка (паю), що розташована на території Носовецької сільської ради Гайсинського району для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, дружина ОСОБА_1, син ОСОБА_3 є його спадкоємцями за законом; за посвідченням в.о. старости Носовецького старостинського округу Кунківської сільської ради Гайсинського району Лівандовською В.О., реєстраційний номер 3-25, заповітом ОСОБА_4 заповів належне йому майно ОСОБА_2; сторонами визнається факт підписання заповіту, а також виконання тексту в заповіті «текст заповіту прочитано мною, ОСОБА_4 особисто у голос, його зміст та умови відповідають дійсним моїм намірам» ОСОБА_1, а не ОСОБА_4.

Відповідно до ст.1217 ЦК України спадкування здійснюється за заповітом або за законом.

Відповідно до вимог ст. 1216 ЦК України спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців).

До складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті (ст. 1218 ЦК України).

Згідно зі ст.1223 ЦК України право на спадкування мають особи, визначені у заповіті; у разі відсутності заповіту, визнання його недійсним, неприйняття спадщини або відмови від її прийняття спадкоємцями за заповітом, а також у разі неохоплення заповітом усієї спадщини право на спадкування за законом одержують особи, визначені у статтях 1261-1265 цього Кодексу; право на спадкування виникає у день відкриття спадщини.

За правилами ст. 1262 ЦК України у другу чергу право на спадкування за законом мають, зокрема, рідні брати і сестри спадкодавця.

За змістом ст.1248, 1253 ЦК України якщо заповідач через фізичні вади не може сам прочитати заповіт, посвідчення заповіту має відбуватися у присутності не менш як двох свідків; при цьому свідками не можуть бути: 1) нотаріус або інша посадова, службова особа, яка посвідчує заповіт; 2) спадкоємці за заповітом; 3) члени сім'ї та близькі родичі спадкоємців за заповітом; 4) особи, які не можуть прочитати або підписати заповіт; свідки, при яких посвідчено заповіт, зачитують його вголос та ставлять свої підписи на ньому. У текст заповіту заносяться відомості про особу свідків.

Відповідно до ч. 1 ст. 1257 ЦК України заповіт, складений особою, яка не мала на це права, а також заповіт, складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення, є нікчемним.

Згідно з п. 17 постанови Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року «Про судову практику у справах про спадкування» заповіт, складений із порушенням вимог щодо його форми та посвідчення, згідно із ч. 1 ст. 1257 ЦК України є нікчемним, тому на підставі ст. 215 ЦК України визнання такого заповіту недійсним судом не вимагається.

За змістом п. 5 постанови Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 року «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» вимога про встановлення нікчемності правочину підлягає розгляду в разі наявності відповідного спору. Такий позов може пред'являтися окремо, без застосування наслідків недійсності нікчемного правочину. У цьому разі в резолютивній частині судового рішення суд вказує про нікчемність правочину або відмову в цьому.

Оскільки, під час складання заповіту, посвідченого в.о. старости Носовецького старостинського округу Кунківської сільської ради Гайсинського району Лівандовською В.О., реєстраційний номер 3-25, за яким ОСОБА_4 заповів належне йому майно ОСОБА_2, заповіт підписаний не ОСОБА_4, текст в заповіті «текст заповіту прочитано мною, ОСОБА_4 особисто уголос, його зміст та умови відповідають дійсним моїм намірам» написано його дружиною ОСОБА_1, а не заповідачем ОСОБА_4, про що в заповіті не зазначено, то такий заповіт відповідно до ст. 1257 ЦК України є нікчемним.

За таких обставин, судом встановлено нікчемність оспорюваного заповіту ОСОБА_4, посвідченого в.о. старости Носовецького старостинського округу Кунківської сільської ради Гайсинського району Лівандовською В.О., реєстраційний номер 3-25, визнання його недійсним законом в такому випадку не вимагається, тому у задоволенні позовних вимог про визнання такого заповіту недійсним необхідно відмовити.

Керуючись ст.ст. 9, 12, 13, 81, 89, 211, 223, 259, 263, 264, 265, 268 ЦПК України, ст. 215, 1257 ЦК України, -

Вирішив:

Позов задовольнити частково.

Встановити, що заповіт ОСОБА_4, складений 2.10.2018 року, посвідчений в.о. старости Носовецького старостинського округу Кунківської сільської ради Гайсинського району

Лівандовською В.О., реєстраційний номер 3-25, за яким ОСОБА_4 заповів належне йому майно ОСОБА_2, є нікчемним.

Відмовити в задоволенні позовних вимог про визнання недійсним заповіту ОСОБА_4, складеного 2.10.2018 року, посвідченого в.о. старости Носовецького старостинського округу Кунківської сільської ради Гайсинського району Лівандовською В.О., реєстраційний номер 3-25.

Рішення може бути оскаржене до Вінницького апеляційного суду протягом тридцяти днів.

Суддя: підпис

КЕЙСИ ДО ТЕМИ № 12

«Проведення модельної «медіації»

Кейс.

Між А. і Б. виник спір щодо визнання за А. права приватної власності на ½ частину житлового будинку АДРЕСА_1, що є спільною сумісною власністю подружжя, оскільки добровільно розділити спільне майно вони не можуть.

Підставами для задоволення вимог А. є:

Згідно зі статтею 60 СК України майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу). Вважається, що кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Об'єктом права спільної сумісної власності подружжя може бути будь-яке майно, за винятком виключеного з цивільного обороту (стаття 61 СК України).

Здійснення подружжям права спільної сумісної власності регламентується статтею 63 СК України, згідно з якою дружина та чоловік мають рівні права на володіння, користування і розпоряджання майном, що належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено домовленістю між ними.

Розпорядження спільним сумісним майном подружжя може відбутися шляхом його поділу, виділення частки. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності подружжя, є підставою набуття особистої власності кожним з подружжя.

Право подружжя на поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, закріплено у статті 69 СК України. Поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, здійснюється шляхом виділення його в натурі, а в разі неподільності присуджується одному з подружжя, якщо інше не визначено домовленістю між ними (частини перша, друга статті 71 СК України), або реалізується через виплату грошової чи іншої матеріальної компенсації вартості його частки (частина друга статті 364 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України).

Частинами 1, 2 ст. 70 СК України встановлено, що у разі поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, частки майна дружини та чоловіка є рівними, якщо інше не

визначено домовленістю між ними або шлюбним договором. При вирішенні спору про поділ майна суд може відступити від засади рівності часток подружжя за обставин, що мають істотне значення, зокрема якщо один із них не дбав про матеріальне забезпечення сім'ї, приховав, знищив чи пошкодив спільне майно, витрачав його на шкоду інтересам сім'ї. Принцип рівності часток застосовується незалежно від того, чи здійснюється поділ у судовому або у позасудовому порядку.

Статтею 71 СК України встановлено, що майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, ділиться між ними в натурі. Якщо дружина та чоловік не домовилися про порядок поділу майна, спір може бути вирішений судом. При цьому суд бере до уваги інтереси дружини, чоловіка, дітей та інші обставини, що мають істотне значення. Неподільні речі присуджуються одному з подружжя, якщо інше не визначено домовленістю між ними.

Сутність поділу полягає в тому, що кожному з подружжя присуджуються в особисту власність конкретні речі, а також здійснюється розподіл майнових прав та обов'язків. При здійсненні поділу в судовому порядку суд має виходити з презумпції рівності часток. При винесенні рішення суд має керуватися «обставинами, що мають істотне значення», якими можуть бути, насамперед, ступінь трудової та (або) фінансової участі кожного з подружжя в утриманні спільного майна, зроблених поліпшеннях, доцільність та обґрунтованість укладених правочинів, спрямованих на розпорядження спільним майном, наявність або відсутність вчинення одним з подружжя дій, що порушують права другого з подружжя, суперечать інтересам сім'ї, матеріальне становище співвласників тощо. Поділ спільного сумісного майна подружжя здійснюється з визначення кола об'єктів спільної сумісної власності подружжя і встановлення їхньої вартості. Вартість майна, що підлягає поділу, визначається за погодженням між подружжям, а при недосягненні згоди – виходячи з дійсної його вартості на час розгляду справи (абзац перший пункту 22 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» від 21 грудня 2007 р. № 11).

Зі змісту п.п. 23, 24 постанови Пленуму ВСУ від 21.12.2007 № 11 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» вбачається, що вирішуючи спори між подружжям про майно, необхідно встановлювати обсяг спільно нажитого майна, наявного на час припинення спільного ведення господарства, з'ясувати джерело і час його придбання. Спільною сумісною власністю подружжя, що підлягає поділу можуть бути будь-які види майна, незалежно від того, на ім'я кого з подружжя вони були придбані чи внесені грошовими коштами, якщо інше не встановлено шлюбним договором чи законом. До складу майна, що підлягає поділу включається загальне майно подружжя, наявне у нього на час розгляду справи, та те, що знаходиться у третіх осіб. При поділі майна враховуються також борги подружжя та правовідносини за зобов'язаннями, що виникли в інтересах сім'ї.

Відповідно до п. 30 постанови Пленуму ВСУ від 21.12.2007 № 11 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя», рівність прав кожного із подружжя на володіння, користування і розпорядження майном, що належить їм на праві спільної сумісної власності (якщо інше не встановлено домовленістю між ними) та необхідність взаємної згоди подружжя на розпорядження майном, що є об'єктом права його спільної сумісної власності, передбачено ч. 1 ст. 63, ч.1 ст. 65 СК.

При цьому суд враховує правові позиції ВСУ з аналогічних спорів, в яких ВСУ роз'яснює, що у процесі розгляду спорів про поділ майна подружжя необхідно враховувати такі обставини: час придбання майна; кошти, за які таке майно було придбано (джерело придбання); мета придбання майна, яка дозволяє визначити правовий статус сумісної власності подружжя.

При цьому суд підкреслює, що тільки у випадку, якщо придбання майна відповідало зазначеним критеріям, таке майно може бути визнане спільно нажитим і підлягає розподілу між подружжям на підставі ст.60 СК України.

Відповідно до ст. 82 ЦПК України обставини, які визнаються учасниками справи, не підлягають доказуванню, якщо суд не має обґрунтованого сумніву щодо достовірності цих обставин або добровільності їх визнання.

Сторони з 2001 року перебували в зареєстрованому шлюбі та під час шлюбу 22.09.2006 року придбали нерухоме майно, а саме житловий будинок АДРЕСА_1 , загальною площею 51,9 кв.м., що підтверджується копією договору купівлі-продажу - а.с. 7 та копією витягу Тетіївського МБТІ про реєстрацію права власності на нерухоме майно.

Сторони визнають, що даний будинок є їх спільною сумісною власністю подружжя та не заперечують з приводу поділу його на дві рівні частини, а тому суд приходять до висновку про поділ майна подружжя, визнавши за позивачем право приватної власності на нерухоме майно - S частину житлового будинку АДРЕСА_1.

ФАБУЛА 2.

А. бажає подати позов до суду про стягнення з відповідача Б. аліментів на утримання неповнолітньої доньки С. у розмірі 2500 грн., але не менше 50% прожиткового мінімуму на дитину відповідного віку, щомісячно і до повноліття дитини.

А. зазначила, що сторони перебувають у зареєстрованому шлюбі , від шлюбу мають неповнолітню доньку С., яка знаходиться на утриманні позивача. Відповідач Б. не надає матеріальної допомоги на утримання дитини.

Встановлені такі факти та відповідні їм правовідносини.

Сторони перебувають у зареєстрованому шлюбі .

Від шлюбу мають неповнолітню доньку С.

Відповідач Б. матеріальної допомоги на утримання неповнолітньої дитини С., не надає, дитина знаходиться на утриманні А.

Відповідно до довідки з Реєстру територіальної громади міста Харкова позивач А та її неповнолітня донька С., зареєстровані за адресою: м. Харків, АДРЕСА_1.

Згідно ст. 180 СК України, батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття.

Відповідно до ч. 3 ст. 181 СК України за рішенням суду кошти на утримання дитини (аліменти) присуджуються у частці від доходу її матері, батька або у твердій грошовій сумі за вибором того з батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина.

Спосіб стягнення аліментів, визначений рішенням суду, змінюється за рішенням суду за позовом одержувача аліментів.

У відповідності зі ст. 181 СК України способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину визначаються за домовленістю між ними.

З матеріалів справи вбачається, що між позивачем і відповідачем по даній справі згоди на виконання обов'язків по утриманню дитини не досягнуто.

Статтею 182 СК України, передбачено обставини, які враховуються судом при визначенні розміру аліментів:

- 1) стан здоров'я та матеріальне становище дитини;
- 2) стан здоров'я та матеріальне становище платника аліментів;
- 3) наявність у платника аліментів інших дітей, непрацездатних чоловіка, дружини, батьків, дочки, сина;

3-1) наявність на праві власності, володіння та/або користування у платника аліментів майна та майнових прав, у тому числі рухомого та нерухомого майна, грошових коштів, виключних прав на результати інтелектуальної діяльності, корпоративних прав;

3-2) доведені стягувачем аліментів витрати платника аліментів, у тому числі на придбання нерухомого або рухомого майна, сума яких перевищує десятикратний розмір прожиткового мінімуму для працездатної особи, якщо платником аліментів не доведено джерело походження коштів;

- 4) інші обставини, що мають істотне значення.

Розмір аліментів має бути необхідним та достатнім для забезпечення гармонійного розвитку дитини.

Мінімальний гарантований розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

Мінімальний рекомендований розмір аліментів на одну дитину становить розмір прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку і може бути присуджений судом у разі достатності заробітку (доходу) платника аліментів.

Суд не обмежується розміром заробітку (доходу) платника аліментів у разі встановлення наявності у нього витрат, що перевищують його заробіток (дохід), і щодо яких таким платником аліментів не доведено джерело походження коштів для їх оплати.

Згідно ст. 183 СК України, частка заробітку (доходу) матері, батька, яка буде стягуватися як аліменти на дитину, визначається судом. Якщо стягуються аліменти на двох і більше дітей, суд визначає єдину частку від заробітку (доходу) матері, батька на їх утримання, яка буде стягуватися до досягнення найстаршою дитиною повноліття. Якщо після досягнення повноліття найстаршою дитиною ніхто з батьків не звернувся до суду з позовом про визначення розміру аліментів на інших дітей, аліменти стягуються за вирахуванням тієї рівної частки, що припадала на дитину, яка досягла повноліття. Той із батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина, має право звернутися до суду із заявою про видачу судового наказу про стягнення аліментів у розмірі на одну дитину - однієї чверті, на двох дітей – однієї третини, на трьох і більше дітей - половини заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожну дитину.

Відповідно до ч. ч. 1, 2 ст. 27 Конвенції ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року, яка ратифікована Постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 року та набула чинності для України 27 вересня 1991 року, держава визнає право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини. Батьки або інші особи, які виховують дитину, несуть основну відповідальність за забезпечення в межах своїх здібностей і фінансових можливостей умов життя, необхідних для розвитку дитини.

Пленум Верховного Суду України у п. 17 постанови від 15 травня 2006 року № 3 «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» роз'яснив, що, вирішуючи питання щодо розміру аліментів, суд повинен урахувати: стан здоров'я, матеріальне становище дитини і платника аліментів; наявність в останнього інших неповнолітніх дітей, непрацездатних чоловіка, дружини, батьків, повнолітніх дочки, сина; інші обставини, що мають істотне значення. Розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж зазначений у ч. 2 ст. 182 СК України. Що ж до максимального розміру аліментів, які стягуються з боржника, то відповідно до ч. 3 ст. 70 Закону України від 21 квітня 1999 року № 606-XIV «Про виконавче провадження» він не повинен перевищувати 50 відсотків заробітної плати цієї особи.

Згідно до ст. 191 ч. 1 СК України аліменти на дитину присуджуються за рішенням суду від дня пред'явлення позову.

Таким чином, достатньо підстав для задоволення позовних вимог про стягнення аліментів на утримання неповнолітньої дитини в твердій грошовій сумі в повному обсязі у розмірі 2500 грн. щомісяця, починаючи з 17 грудня 2018 року і до повноліття дитини або зміни матеріального становища сторін.

ПИТАННЯ ДО ТЕМИ № 13.

«Проведення ділової гри «Консультавання адвокатом клієнтів»:

1. Я не працюю у зв'язку з тим, що доглядаю за дитиною – дівчинкою 1,5 року. Мій чоловік працює офіційно, однак грошей не дає, витрачає все на себе.

Питання: Як мені жити та утримувати дитину? На що я можу сподіватися?

2. Я – пенсіонер, пенсія мінімальна. Платити за комунальні послуги нічим. **Питання:** Чи може бути мені призначена субсидія? Якщо – “Так”, то що треба зробити та до кого звернутися з приводу її призначення?

3. Мій чоловік помер, але під час оформлення спадку, нотаріус повідомив мені, що він написав заповіт на чужу людину.

Питання: Чи можна його оспорити? Яким чином? Та які документи потрібні для цього?

4. Мій сусід постійно мене ображає, називає всякими непристойними словами. Я вже неодноразово йому говорила, що поступає непорядно, але він ніяким чином не реагує.

Питання: Що мені робити? до кого поскаржитися?

5. Мені потрібен адвокат, щоб представляв мої інтереси у суді у цивільній справі.

Питання: Де мені знайти державного адвоката, бо у мене немає грошей на платного?

6. Моєму сину в цьому році виповнилося 22 роки. Він навчається на платному факультеті, власного доходу не має. Грошей катастрофічно не вистачає.

Питання: Чи можу я примусити платити могоколишнього чоловіка за навчання нашого сина? В якому розмірі та до якого часу?

7. Моя донька збирається заміж, їй всього 17 років.

Питання: Чи можливо це, враховуючи, що вона неповнолітня? Якщо «так», то що для цього необхідно (якійсь документи, дозвіл, тощо)?

8. Моя мати тяжко хворіє. Лише я за нею доглядаю. Вона каже, що може скоро померти, і хоче скласти заповіт на мою доньку.

Питання: Як це зробити краще, щоб інші спадкоємці не претендували на її квартиру,

9. Мій син вчинив крадіжку з підприємства, де він працює. Його затримала поліція. Боюсь, що його засудять до тюрми.

Питання: Яка міра покарання може бути моєму сину за цей вчинок?

10. Рядом із моїм домом, де я проживаю із сім'єю, знаходиться школа, однак мою дитину не хочуть приймати на навчання. Інша школа, в яку можуть взяти мого сина, знаходиться дуже далеко від мого місця проживання і потрібно багато часу, щоб до неї дістатися.

Питання: Як мені бути?

11. На базарі «Барабашово» я купила спідницю. Коли до дому прийшла, то побачила, що вона із заводським браком. Повернулася до продавщиці з проханням, щоб вона повернула гроші або поміняла браковану спідницю на іншу, але та відмовила.

Питання: Що мені робити?

12. **Питання:** Чи можна повернути товар, який я отримала по пошті? Оскільки замовлений мною товар мені не підійшов?

13. Коли моя матір проходила біля двору сусіда, із-під воріт вискочив на вулицю і покусав її сусідський собака. Мати вимушена була звернутися до лікарні. Сусід відмовився оплатити їй за лікування.

Питання: Чи можна притягти до відповідальності сусіда – власника собаки?

14. **Питання:** В якому порядку слід подавати документи на розірвання шлюбу?

15. **Питання:** Чи можна використати водійські права для подачі заяви до поліції?

16. Я орендувала гаражний бокс. Після закінчення строку договору оренди власник гаражного боксу на його двері навесив інший замок і не відмовляється віддати мої речі, що зараз закриті у гаражному боксі, посилаючись на те, що я маю борг перед ним, хоча я сплатила усі гроші, про які ми домовлялися.

Питання: Що мені робити? Як повернути речі?

17. **Питання:** Чи можу я подати по довіреності заяву про розірвання шлюбу до РАКСу?

18. **Питання:** Які документи потрібні для оформлення генеральної довіреності для продажу квартири?

19. Мій син зареєстрований у моїй квартирі. Два роки тому він одружився і поїхав до Росії. Я пенсіонер, але з наведеної мною причини мені відмовляються призначати субсидію. Пенсія у мене маленька, на проживання не вистачає.

Питання: Що мені робити? Чи можна його виписати?

20. **Питання:** Що робити, якщо після смерті бабусі немає ніяких документів на квартиру? Я працюю і хочу оформити приватну пенсію.

Питання: Як це зробити та які документи потрібні?

21. Приватний виконавець призначила в користь банку ПУМБ утримувати з моєї заробітної плати в розмірі 20 відсотків із мого єдиного доходу. Я пояснювала, що мені ні за що жити у зв'язку із таким великим для мене стягненням.

Питання: В яких розмірах можуть стягувати за виконавчими документами? Чи можна зменшити розмір сум, що стягуються за виконавчими документами, або зробити відстрочку?

22. Право власності на квартиру набуто у шлюбі в кредит. Оформлений договір іпотеки.

Питання: Чи можна її розділити між подружжям, якщо іпотека не сплачена у повному обсязі?

23. **Питання:** Чи можуть позбавити або зменшити розмір субсидії, якщо пенсіонер, соціально захищена людина отримав разову допомогу від дітей, які проживають за кордоном?

24. Я сплачую колишній дружині аліменти в розмірі ¼ частини від усіх моїх доходів після вирахування податків. Крім цього, в мене є нова дружина і у нас є сумісна неповнолітня дитина.

Питання: Чи можна зменшити розмір аліментів на першу дитину? Якщо «так», то як це зробити і на скільки?

25. Мене звільнили з роботи, але трудову книжку не повертають. Пропонують зачекати, поки пройде інвентаризація, оскільки я був матеріально відповідальною особою, а нового працівника, який би зайняв мою посаду, вони поки що не можуть знайти. З цієї причини я не можу працевлаштуватися на нове місце роботи.

Питання: Скільки часу можуть не видавати трудову книжку? Що робити, якщо мені немає за що жити?

26. **Питання:** Яку суму грошей мені мають виплатити за народження другої дитини?

27. Мій чоловік не дає дозвіл на вивіз дитини за кордон, де проживають мої батьки. Аліменти не сплачує, не працює і вимагає від мене плати за дозвіл.

Питання: Що робити, бо мої батьки старенькі і давно не бачили онука?

28. В Україні я не можу знайти роботу. Мені пропонують вигідну роботу у Польщі.

Питання: Чи випустять мене за кордон, якщо я сплачую аліменти?

29. **Питання:** В якому розмірі я маю сплатити судовий збір за подачу позову про стягнення аліментів мою малолітню дитину?

30. **Питання:** Чи можливо повернути невикористані ліки в аптеку?

31. **Питання:** Якщо втратив паспорт, як отримати новий?

32. **Питання:** Чи можна скасувати судовий наказ про стягнення аліментів?

33. **Питання:** Який порядок оформлення дитини у РАГСі, щоб отримати свідоцтво про народження дитини, яка народилася не у шлюбі?

34. **Питання:** Чи можна дитині змінити прізвище, якщо мати вийшла вдруге заміж і взяла прізвище нового чоловіка?

35. **Питання:** Чи може адвокат, який має такий самий диплом юриста, як і у нотаріуса, видати довіреність?

36. У мого чоловіка стався нещасний випадок на виробництві. У мене на відміну від чоловіка є поліс страхування життя та здоров'я. Лікування чоловіка ставить у тяжке матеріальне становище усю мою сім'ю.

Питання: Чимає мені сплатити страхова компанія, якщо роботодавець пообіцяв моєму чоловікові зробити виплату лікарняного та додаткову суму?

37. **Питання:** Чи може підліток до 18 років самостійно виїжджати за кордон України в компанії неповнолітніх без старших?

38. **Питання:** Прошу роз'яснити ситуацію, яка сталася з моїм чоловіком в наслідок конфлікту на пішохідному переході з водієм авто... Внаслідок чого в чоловіка був відкритий перелом носа..., а водій втік з місця пригоди.

39. Під час прибирання у школі мій син зламав швабру. Вчитель вимагає, щоб я принесла замість зламаної дві швабри, щоб “я навчилася правильно виховувати свого сина”.

Питання: Чи законна вимога вчителя?

40. Мій однокласник узяв у мене в борг 100 доларів США.

Питання: Що треба зробити для повернення грошей?

41. **Питання:** Чи можна притягти за наклеп колишню подругу, яка ходить по селу і звинувачує мене у тому, що я розбила її сім'ю?

42. Син зняв квартиру в Києві. Оформив договір оренди. Через 3 дні повідомив хазяїна, що не буде користуватись квартирою, тому що побутові умови не підходять, чого відразу не побачив, і попросив повернути гроші за оренду. За оренду було сплачено авансом за перші 2 місяці.

Питання: Як повернути кошти за невикористану оренду квартири?

43. **Питання:** Подати заяву про розлучення можна лише з адвокатом або можна подати самостійно?

44. Батько не жив з матір'ю більш, ніж 15 років, жив в іншій сім'ї, але він був чорнобильцем, і тому мати сплачувала по пільговому тарифу за комунальні послуги. Ми з братом хочемо позбавити його права на спадщину. Мати рік тому померла.

Питання: Як це зробити правильно?

45. Мене викликають до суду повісткою у цивільній справі, але я не можу з'явитися.

Питання: Які наслідки неявки до суду? Чи можна себе убезпечити від можливих наслідків?

46. **Питання:** Як можна дізнатися, чи подала моя дружина в суд позов про стягнення аліментів на себе?

47. **Питання:** Ми з чоловіком хочемо розлучитися. Є спільна дитина, 1 рік. Але чоловік працює та живе у Румунії. Приїхати не може. Як нам розлучитися правильно?

48. **Питання:** Чи буде час моєї відсутності на роботі розцінюватися як прогул, якщо я повинна з'явитися в суд через розлучення?

49. **Питання:** Чи можна мого чоловіка позбавити батьківських прав, якщо він не сплачує аліменти більш, ніж 5 років. Ми з ним проживаємо окремо, хоча і не розлучені?

50. **Питання:** Якщо протягом 3 років не було стягнуто борг, чи мають право його стягувати?

51. **Питання:** Як правильно написати заяву про застосування амністії?

52. Була в Польщі з 20.05.19 по 29.05.19 року, потім у Будапешті і Відні – з 29.06.19 р. по 01.07.19 р. Завтра буду в Ризі.

Питання: Скільки часу безперервно можу там перебувати в родичів?

53. **Питання:** Чи мають право повісити у під'їзді будинка, де я проживаю, мою фотографію у зв'язку з тим, що у мене виникла заборгованість за комунальні послуги?

54. **Питання:** Чи можна подати на аліменти на цивільного чоловіка, якщо неповнолітня дочка не записана на нього, і він матеріально не допомагає?

55. **Питання:** Чи може суд накласти арешт на квартиру за борги, якщо лише зареєстрований у цій квартирі, власником якої є мати?

56. **Питання:** Чи можна притягнути когось до відповідальності та стягнути гроші на ремонт, якщо мій автомобіль пошкоджено внаслідок попадання колеса в яму?

57. Ми з чоловіком вже як 5 років розлучилися. Будинок не ділили. Тепер він вирішив його розділити.

Питання: Чи можу я переписати наш будинок на дітей, щоб його половина не дісталася колишньому чоловікові, якщо будинок мені дістався у спадок під час нашого шлюбу?

58. Поліціанти на мене склали протокол про те, що у мене не було обов'язкової страховки (автоцивілки) на автомобіль.

Питання: Чи повинен я сплачувати штраф, якщо я відразу після складання протоколу купив цю страховку.